

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO WILEŃSKIEGO

Nr 1

Wilno, 1 stycznia 1939 r.

Rok XVI

WSZYSTKIM URZĘDNIKOM I PRACOWNIKOM ADMINISTRACJI SZKOLNEJ ORAZ WSZYSTKIM DYREKTOROM, KIEROWNIKOM I NAUCZYCIELOM OKRĘGU SZKOLNEGO WILEŃSKIEGO SKŁADAM NAJLEPSZE ŻYCZENIA Z OKAZJI ŚWIĄT BOŻEGO NARODZENIA I NOWEGO ROKU.

JEDNOCZEŚNIE TĄ DROGĄ SKŁADAM PODZIĘKOWANIE TYM WSZYSTKIM, KTÓRZY PRZESŁALI MI ŻYCZENIA.

M. B. GODECKI

Kurator Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

TREŚĆ

Poz.:	str.	Poz.:	str.
1. Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie	2	5. CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA	11
2. Wykonanie ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. zawierającej niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa	3	Książki przyrodnicze w bibliotece dla klas V i VI szkoły powszechnej	11
3. Przyjmowanie osób, które ukończyły licea, do szkół akademickich	6	Z rejonowych konferencji ognisk metodycznych	17
4. Komunikaty urzędowe	11	Kronika	30
		Komunikaty nieurzędowe	32
		Spis książek nabytych przez Centralną Bibliotekę Pedagogiczną przy K. O. S. Wil.	33

33332

U S T A W A

z dnia 23 sierpnia 1938 r.

o Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie.

(Przedruk z Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z dnia 8 października 1938 Nr 10 poz. 292).

Art. 1. (1) Wyższy zakład naukowo-wychowawczy, powołany do życia wolą Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego, jako Centralny Instytut Wychowania Fizycznego w Warszawie, przekształca się na wojskową szkołę akademicką pod nazwą: „Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie“.

(2) Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie posiada osobowość prawną.

(3) Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie będzie w dalszych artykułach nazywana Akademią.

Art. 2. Akademia, utworzona dla pracy nad podstawami fizycznego i rycerskiego wychowania młodego pokolenia w służbie Narodu i Państwa, ma za zadanie:

a) wychowanie i kształcenie nauczycieli i nauczycielek wychowania fizycznego dla potrzeb szkolnictwa oraz kierowników i kierowniczek, instruktorów i instruktorek wychowania fizycznego dla sił zbrojnych, instytucyj państwowych, samorządowych i społecznych;

b) kształcenie sił naukowych i specjalistów w poszczególnych działach wychowania fizycznego;

c) prowadzenie prac naukowych i badawczych oraz doskonalenie i pogłębianie metod dydaktycznych i badawczych w dziedzinie wychowania fizycznego i nauk pokrewnych;

d) kształcenie ducha rycerskości;

e) szerzenie idei wychowania fizycznego.

Art. 3. Minister Spraw Wojskowych sprawuje nadzór zwierzchni nad działalnością Akademii w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z wyjątkiem spraw, dotyczących tylko wojska, w których wydaje zarządzenia samodzielnie.

Art. 4. (1) Ustrój Akademii, czas trwania nauki, organizację studiów i egzaminów oraz prawa i obowiązki słuchaczy określa jej statut.

Statut określa również właściwości Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w zakresie nadzoru nad poziomem naukowym szkoły i sposób wykonywania nadzoru.

(2) Statut Akademii nadaje Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 5. Stosunek służbowy niewojskowych profesorów i pomocniczych sił naukowych określa rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 lutego 1928 r. o stosunku służbowym profesorów państwowych szkół akademickich i pomocniczych sił naukowych tych szkół (Dz. U. R. P. z 1933 r. Nr 76, poz. 551)¹⁾ z tą zmianą, że przewidziane w przepisach tego rozporządzenia uprawnienia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przechodzą na Ministra Spraw Wojskowych, działającego w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 6. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na wniosek Ministra Spraw Wojskowych może nadać Akademii w drodze rozporządzenia prawo nadawania stopni naukowych.

Art. 7. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrom Spraw Wojskowych oraz Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego każdemu we właściwym mu zakresie działania.

Art. 8. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia²⁾.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów: *Sławoj Składkowski*

Minister Spraw Wojskowych: *Kasprzycki*

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) *W. Świętosławski.*

¹⁾ Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z r. 1933, Nr 16, poz. 212.

²⁾ tj. z dniem 2 września 1938 r.

ROZPORZĄDZENIE**Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego**

z dnia 25 listopada 1938 r.

wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych**w sprawie wykonania ustawy z dnia 31 lipca 1924 r., zawierającej niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa.**

(Przedruk z Dz. U. Rz. P. z dnia 2 grudnia 1938 Nr 94 poz. 637).

Na podstawie art. 10 ustawy z dnia 31 lipca 1924 r., zawierającej niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr 79, poz. 766), zmienionej rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. (Dz. U. R. P. Nr 82, poz. 644), oraz art. 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 maja 1932 r. o ustanowieniu urzędu Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 480) zarządzam co następuje:

Do art. 3 i 4

§ 1. Przez szkoły państwowe powszechne, o których mowa w art. 3 i 4, należy rozumieć publiczne szkoły powszechne, objęte przepisami ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych (D. U. R. P. Nr 18, poz. 143) wraz z jej późniejszymi zmianami.

§ 2. Procent ludności ruskiej (ukraińskiej), białoruskiej lub litewskiej, uprawniający rodziców do występowania z żądaniami zapewnienia ich dzieciom nauki w języku macierzystym określa się na podstawie wyników ostatniego powszechnego spisu ludności.

§ 3. O położeniu szkoły w tej czy innej miejscowości na terenie gminy rozstrzyga nie przypadkowe, czasowe pomieszczenie szkoły, lecz miejscowość wymieniona w dekreście organizacyjnym szkoły.

§ 4. Wiek szkolny dziecka zgodnie z przepisami art. 6 i 7 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 389) zaczyna się z początkiem roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat życia i trwa przez lat 7.

§ 5. Uprawnieni do występowania z żądaniem w sprawie języka nauczania w szkole powszechnej są:

- a) ojciec dziecka,
- b) matka, o ile ojciec nie żyje lub władzy rodzicielskiej nie sprawuje,
- c) opiekun prawny (przedstawiciel ustawowy), o ile oboje rodzice nie żyją lub władzy rodzicielskiej nie sprawują.

Uprawnienie to służy osobom wyżej wymienionym, gdy odnosi się do dzieci, które w dniu rozpoczęcia najbliższego roku szkolnego będą w wieku szkolnym.

Żądanie w sprawie języka nauczania ujęte w formie oddzielnych deklaracji, których wzór dołącza się do niniejszego rozporządzenia (wzór A) i opatrzone własnoręcznymi podpisami, wnoszą uprawnione — w myśl poprzedniego ustępu — osoby indywidualnie i bezpośrednio do właściwego inspektora szkolnego.

Urzędowe stwierdzenie własnoręczności podpisu na deklaracji może być dokonane przez notariuszów, zarządy gminne lub starostwa.

Inspektor szkolny bada, czy istnieją warunki, pod jakimi deklaracja posiada ważność, a w szczególności:

1) czy gmina, w której szkoła jest położona, posiada zgodnie z wynikami ostatniego powszechnego spisu ludności 25% ludności ruskiej (ukraińskiej), białoruskiej, litewskiej, o ile wpłynęły żądania o wprowadzenie jednego z tych języków jako języka nauczania;

2) za pośrednictwem starostwa, zarządu gminnego lub w razie potrzeby osobiście, czy podpisany na deklaracji wraz z wymienionymi w niej dziećmi mieszka w obrębie danego obwodu szkolnego;

3) czy występujący w roli opiekuna dziecka jest do tego uprawniony.

§ 6. Deklaracje wyrażające żądanie w sprawie języka nauczania w granicach, w art. 3 usta-

wy przewidzianych, mogą być wnoszone w ciągu miesiąca listopada.

§ 7. O fakcie wniesienia przez rodziców żądań wprowadzenia do szkoły niepaństwowego języka nauczania inspektor szkolny przed dniem 1 stycznia zawiadamia ludność tego obwodu szkolnego celem umożliwienia pozostałej części rodziców wniesienia żądań nauczania w języku państwowym w terminie do 31 stycznia, w formie przepisowych deklaracji, które podlegają sprawdzeniu według przepisów § 5.

Zawiadomienie to winno być dokonane przez wywieszenie stosownego ogłoszenia w lokalu zarządu gminnego, o ile zaś w danym obwodzie szkolnym nie ma zarządu gminnego, w takim razie należy ogłoszenie umieścić na widocznym miejscu w siedzibie sołtysa gromady.

§ 8. Deklaracje, o których mowa w §§ 6 i 7, będą uwzględnione dla ustalenia języka nauczania od najbliższego roku szkolnego pod warunkiem, że zostaną wniesione w terminach w tych paragrafach określonych, tj. do 30 listopada względnie 31 stycznia poprzedniego roku szkolnego.

§ 9. Inspektor szkolny w terminie takim, by sprawa mogła być rozstrzygnięta przed początkiem najbliższego roku szkolnego, a w każdym razie nie później niż 1 kwietnia przedstawia kuratorowi okręgu szkolnego umotywowane wnioski w sprawie języka nauczania. Do wniosków inspektor szkolny powinien dołączyć wszystkie odnoszące się do sprawy materiały, w szczególności zaś wniesione do niego pisemne żądania rodziców, podając uzasadnienie w wypadkach, gdy kwestionuje ważność deklaracji.

Na podstawie przedstawionych przez inspektora szkolnego wniosków kurator okręgu szkolnego w terminie do końca maja rozstrzyga o języku nauczania w szkole. Motywowane orzeczenie kuratora w sprawie języka nauczania w szkole podaje się do wiadomości zainteresowanych rodziców w sposób wskazany w § 7, a nadto przez zawiadomienie jednego ze składających deklarację z żądaniem języka niepaństwowego i jednego z deklarantów za językiem państwowym.

Od orzeczenia kuratora przysługuje interesowanym rodzicom odwołanie do Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w

ciągu 14 dni od wywieszenia ogłoszenia w lokalu zarządu gminnego.

O ile na skutek odwołania orzeczenie kuratora, ustalające język nauczania, ulegnie zmianie, to zmiana ta zostanie wprowadzona w szkole z początkiem najbliższego roku szkolnego.

§ 10. Zmiana języka nauczania może nastąpić tylko z początkiem roku szkolnego i obejmuje w roku szkolnym najbliższym klasę pierwszą, w następnych zaś latach stopniowo dalsze klasy. Kurator może zależnie od szczególnych warunków w danej szkole skrócić okres przejściowy i wprowadzić zmieniony język nauczania jednocześnie także w wyższych klasach. Sposób wprowadzenia zmiany języka nauczania należy uwidocznić w orzeczeniu.

§ 11. W odniesieniu do szkół, w których język nauczania został ustalony już na zasadzie zgłoszonych deklaracji, będą brane pod uwagę dla zmiany języka nauczania jedynie deklaracje, wniesione w tym roku szkolnym, w którym upływa 7 lat od daty uprawomocnienia się ostatecznego orzeczenia ustalającego język nauczania w danej szkole.

§ 12. O ile w powyższym terminie deklaracje w sprawie zmiany języka nauczania nie zostaną wniesione, wówczas język nauczania, ustalony w poprzednim orzeczeniu, obowiązuje nadal na następny okres 7-letni; w tym przypadku nie wydaje się osobnego orzeczenia.

Jeżeli jednak zajdzie zmiana organizacji szkoły albo też jeśli władza szkolna uzna, iż stosunki ludnościowe lub kulturalne w danym obwodzie szkolnym uległy zmianie tak dalece, że szkoła pod względem języka nauczania stosunkom tym już nie odpowiada, wówczas władza szkolna z własnej inicjatywy może zarządzić składanie deklaracji celem stwierdzenia życzeń rodziców w sprawie języka nauczania. Składanie deklaracji może być wówczas zarządzone w każdym czasie bez względu na okres 7-letni, jednak z zachowaniem terminów i trybu przewidzianego dla składania deklaracji w rozporządzeniu niniejszym.

Do art. 6.

§ 13. Na obszarze wymienionym w art. 1 ust. 3 ustawy mogą być zakładane państwowe szkoły średnie ogólnokształcące tylko z językiem wykładowym państwowym lub dwuję-

zyczne polsko-ruskie względnie polsko-białoruskie.

§ 14. Uprawnieni do występowania z żądaniem zapewnienia dzieciom szkół średnich ogólnokształcących nauki w języku niepaństwowym są:

- 2) ojciec dziecka,
- b) matka, o ile ojciec nie żyje lub władzy rodzicielskiej nie sprawuje,
- c) opiekun prawny (przedstawiciel ustawy), o ile oboje rodzice nie żyją lub władzy rodzicielskiej nie sprawują.

Żądania te w formie oddzielnych deklaracji, których wzór dołącza się do niniejszego rozporządzenia (wzór B), winny być podpisane w obecności dyrektora państwowej szkoły średniej ogólnokształcącej z językiem wykładowym polskim, w której dziecko uczy się.

Deklaracje te opatrzone adnotacją „w mojej obecności“ oraz stwierdzeniem, czy osoba składająca deklarację jest ojcem (matką lub opiekunem prawnym) dziecka uczęszczającego do szkoły oraz czy należy do narodowości, w której języku chciałaby zapewnić dziecku naukę, dyrektor szkoły przysyła kuratorowi okręku szkolnego.

§ 15. Ważność deklaracji stwierdza kurator okręgu szkolnego, rozstrzyga zaś o założeniu szkoły dwujęzycznej w granicach ustawy oraz uchwalonego przez władzę ustawodawczą budżetu Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Decyzja złączenia istniejących w chwili wejścia w życie ustawy państwowych szkół średnich ogólnokształcących z językiem wykładowym wyłącznie polskim i wyłącznie ruskim (ukraińskim) w jedną szkołę dwujęzyczną należy do Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Do art. 8.

§ 16. Przy wnoszeniu żądań ze strony rodziców dzieci narodowości ruskiej (ukraińskiej) względnie białoruskiej, uczęszczających do państwowych szkół zawodowych i ludowych szkół rolniczych, obowiązują przepisy § 14 i § 15 ust. 1 niniejszego rozporządzenia. O zmianie języka nauczania rozstrzyga Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w granicach przepisów ustawy.

Do art. 9.

§ 17. Żądania rodziców dzieci, uczęszczających do szkół zakładanych i utrzymywanych przez samorządy z podatków, opłacanych przez ogół ludności danego okręgu samorządowego, w sprawie zmiany języka nauczania należy wnieść w formie deklaracji identycznych z tymi, o których mowa w §§ 5 i 14, do odpowiednich organów samorządu (np. wydziałów powiatowych, zarządów miast itp.), które z wnioskami przedstawiają je do decyzji kuratorowi, gdy chodzi o szkoły zawodowe, specjalne lub średnie ogólnokształcące, a inspektorowi szkolnemu, gdy idzie o szkoły powszechne.

§ 18. Na rok szkolny 1938/39 przesuwa się terminy, przewidziane w §§ 6, 7 i 8 w sposób następujący:

a) dla czynności, przewidzianych w § 6 — ustala się termin 10 grudnia 1938 r. — 10 stycznia 1939 r.;

b) dla czynności, przewidzianych w § 7, ustala się dla inspektora szkolnego termin 31 stycznia 1939 r., dla rodziców zaś termin 1—28 lutego 1939 r.

Powyższe terminy mają analogiczne zastosowanie do § 8.

§ 19. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Jednocześnie traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 7 stycznia 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 33).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) *W. Świętosławski.*

Załączniki do rozp. Min. Wyzn. Rel. i Ośw.
Publ. z dnia 25 listopada 1938 r. (poz. 637).

Wzór A.

DEKLARACJA.

Ja niżej podpisany (a) . . . . .
(imię i nazwisko)
obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, narodowości . . . . . mieszkaniec . . . . .
(nazwa miejscowości)
gminy . . . . . powiatu . . . . .
(nazwa gmniy) (nazwa powiatu)
jako ojciec — matka — opiekun prawny będący
cego (ych) w wieku szkolnym dziecka (dzieci):

1. . . . . wszechnej w . . . . . był
(imię dziecka) (nazwa miejscowości)
2. . . . . wprowadzony język nauczania: . . . . .
3. . . . . Dnia . . . 19 . . . r.
4. . . . .

na podstawie art. 3 ustawy z dnia 31 lipca 1924 r., zawierającej niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr 79, poz. 766) wyrażam życzenie, aby w publicznej szkole po-

Do Inspektora Szkolnego

w . . . . .

(własnoręczny podpis)

Wzór B.

DEKLARACJA

Ja niżej podpisany (a) . . . . . ,
(imię i nazwisko)
obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, narodo-
wości . . . . . mieszkanec . . . . .
(nazwa miejscowości)
gminy . . . . . powiatu . . . . .
(nazwa gminy) (nazwa powiatu)
jako ojciec — matka — opiekun prawny ucze-
szczającego (ych) do . . . . .
(nazwa szkoły)
. . . . .
średniej, ogólnokształcącej, zawodowej lub innej)
w . . . . . dziecka (dzieci):
(nazwa miejscowości)

1. . . . .
(imię dziecka)

2. . . . .

3. . . . .

4. . . . .

na podstawie art. 6 i 8 ustawy z dnia 31 lipca 1924 r., zawierającej niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr 79, poz. 766) życzę sobie zapewnienia mu (im) nauki w języku: . . . . .

Dnia . . . . 19 . . . r.

(własnoręczny podpis)

W mojej obecności

Dyrektor (Kierownik) szkoły
(podpis)

Kuratorium Okręgu Szkolnego

w . . . . .

*

3

ROZPORZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 17 października 1938 r. (Nr IV UP-7151/38)

w sprawie przyjmowania osób, które ukończyły licea, do szkół akademickich.

(Przedruk z Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z dnia 5 listopada 1938 Nr 11 poz. 332).

Na podstawie art. 52 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 389) zarządzam co następuje:

§ 1. (1) Osoby, które uzyskały świadectwa dojrzałości wydziału klasycznego liceum ogólnokształcącego, są uprawnione do ubiegania się

o przyjęcie do wszystkich szkół akademickich z tym jednakże, że przed zgłoszeniem się do zapisu na studia politechniczne, górnicze i hutnicze muszą złożyć egzaminy uzupełniające z matematyki i fizyki.

(2) Osoby, które uzyskały świadectwo dojrzałości wydziału humanistycznego liceum ogólnokształcącego, są uprawnione do ubiegania się o przyjęcie do wszystkich szkół akademickich z tym jednakże, że przed zgłoszeniem się do zapisu na studia teologiczne muszą złożyć egzamin uzupełniający z języka greckiego.

(3) Osoby, które uzyskały świadectwo dojrzałości wydziału matematyczno-fizycznego lub przyrodniczego liceum ogólnokształcącego, są uprawnione do ubiegania się o przyjęcie do wszystkich szkół akademickich z tym jednakże, że przed zgłoszeniem się do zapisu:

- a) na studia teologiczne — muszą złożyć egzaminy uzupełniające z języka łacińskiego i języka greckiego,
- b) na studia humanistyczne i prawne — muszą złożyć egzamin uzupełniający z języka łacińskiego.

§ 2. (1) Osoby, które uzyskały świadectwo ukończenia liceum pedagogicznego, są uprawnione do ubiegania się o przyjęcie do szkół akademickich z tym jednakże, że przed zgłoszeniem się do zapisu:

- a) na studia teologiczne — muszą złożyć egzaminy uzupełniające z języka łacińskiego, języka greckiego i języka nowożytnego obcego,
- b) na studia humanistyczne i prawne — muszą złożyć egzaminy uzupełniające z języka łacińskiego i języka nowożytnego obcego,
- c) na studia matematyczno - przyrodnicze, lekarskie, weterynaryjne, farmaceutyczne, stomatologiczne, rolnicze, leśne, ogrodnicze, politechniczne, górnicze, hutnicze i handlowe — muszą złożyć egzamin uzupełniający z języka nowożytnego obcego.

(2) Kandydaci, posiadający świadectwo ukończenia liceum pedagogicznego, którzy uczyli się języka nowożytnego obcego w ciągu trzech

lat i uzyskali z tego przedmiotu ocenę co najmniej dostateczną, są zwolnieni od egzaminu z tego języka.

§ 3. Osoby, które uzyskały świadectwo ukończenia liceum handlowego lub administracyjnego, są uprawnione do ubiegania się o przyjęcie na studia handlowe, na inne zaś wydziały szkół akademickich z tym, że przed zgłoszeniem się do zapisu:

- a) na studia teologiczne — muszą złożyć egzaminy uzupełniające z języka łacińskiego, języka greckiego, historii i propedeutyki filozofii,
- b) na studia humanistyczne i prawne — muszą złożyć egzaminy uzupełniające z języka łacińskiego, historii i propedeutyki filozofii,
- c) na studia matematyczno - przyrodnicze, lekarskie, farmaceutyczne, weterynaryjne i stomatologiczne — muszą złożyć egzaminy uzupełniające z języka łacińskiego, matematyki i fizyki,
- d) na studia rolnicze, leśne i ogrodnicze — muszą złożyć egzaminy uzupełniające z języka łacińskiego i biologii.
- e) na studia politechniczne, górnicze i hutnicze — muszą złożyć egzaminy uzupełniające z matematyki i fizyki.

§ 4. (1) Osoby, które uzyskały świadectwo ukończenia liceów przemysłowych wszystkich typów z wyjątkiem liceów fotograficznych i liceów przemysłu odzieżowego, są uprawnione do ubiegania się o przyjęcie na studia politechniczne, górnicze i hutnicze, na inne zaś wydziały szkół akademickich z tym, że przed zgłoszeniem się do zapisu:

- a) na studia teologiczne — muszą złożyć egzaminy uzupełniające z języka łacińskiego, języka greckiego, historii i propedeutyki filozofii,
- b) na studia humanistyczne i prawne — muszą złożyć egzaminy uzupełniające z języka łacińskiego, historii i propedeutyki filozofii,
- c) na studia matematyczno - przyrodnicze, lekarskie, weterynaryjne, farmaceutyczne i stomatologiczne — muszą złożyć

egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego i historii,

- d) na studia rolnicze, leśne i ogrodnicze — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego i biologii.
- e) na studia handlowe — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z historii i języka nowożytnego obcego.

(2) Osoby, które uzyskały świadectwo ukończenia liceum fotograficznego, zdają oprócz egzaminów, przewidzianych w ustępie 1-ym niniejszego paragrafu, także egzaminu uzupełniające z matematyki i fizyki.

§ 5. Osoby, które uzyskały świadectwo ukończenia liceum rolniczego, są uprawnione do ubiegania się o przyjęcie do wszystkich szkół akademickich z tym jednakże, że przed zgłoszeniem się do zapisu:

- a) na studia teologiczne — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego, języka greckiego, historii i propedeutyki filozofii,
- b) na studia humanistyczne i prawne — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego, historii i propedeutyki filozofii,
- c) na studia matematyczno - przyrodnicze, lekarskie, weterynaryjne, farmaceutyczne i stomatologiczne — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego, matematyki i fizyki,
- d) na studia rolnicze, leśne i ogrodnicze — muszą złożyć egzamin uzupełniający z języka łacińskiego,
- e) na studia politechniczne, górnicze i hutnicze muszą złożyć egzaminu uzupełniające z matematyki i fizyki,
- f) na studia handlowe muszą złożyć egzaminu uzupełniające z historii i języka nowożytnego obcego.

§ 6. Osoby, które uzyskały świadectwo ukończenia liceum gospodarczego, są uprawnione do ubiegania się o przyjęcie do wszystkich szkół akademickich z tym jednakże, że przed zgłoszeniem się do zapisu:

- a) na studia teologiczne — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego, języka greckiego, historii i propedeutyki filozofii,
- b) na studia humanistyczne i prawne — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego, historii i propedeutyki filozofii,
- c) na studia matematyczno - przyrodnicze, lekarskie, weterynaryjne, farmaceutyczne i stomatologiczne — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego, matematyki i fizyki,
- d) na studia rolnicze, leśne i ogrodnicze — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego, matematyki i biologii,
- e) na studia politechniczne, górnicze i hutnicze — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z matematyki i fizyki,
- f) na studia handlowe — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z historii, matematyki i języka nowożytnego obcego.

§ 7. Osoby, które uzyskały świadectwo ukończenia liceum przemysłu odzieżowego, są uprawnione do ubiegania się o przyjęcie do wszystkich szkół akademickich z tym jednakże, że przed zgłoszeniem się do zapisu:

- a) na studia teologiczne — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego, języka greckiego, historii i propedeutyki filozofii,
- b) na studia humanistyczne i prawne — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego, historii i propedeutyki filozofii,
- c) na studia matematyczno - przyrodnicze, lekarskie, weterynaryjne, farmaceutyczne i stomatologiczne — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego, matematyki i fizyki,
- d) na studia rolnicze, leśne i ogrodnicze — muszą złożyć egzaminu uzupełniające z języka łacińskiego, matematyki, fizyki i biologii,
- e) na studia politechniczne, górnicze i hut-

nicze — muszą złożyć egzaminy uzupełniające z matematyki i fizyki,

- f) na studia handlowe — muszą złożyć egzaminy uzupełniające z matematyki, fizyki i historii.

§ 8. Osoby, które uzyskały świadectwo ukończenia liceum ogólnokształcącego, pedagogicznego, handlowego, administracyjnego, przemysłowego, rolniczego, gospodarczego lub przemysłu odzieżowego, są uprawnione do ubiegania się o przyjęcie na studia w Akademiach Sztuk Pięknych i na Wydział Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie bez obowiązku zdawania egzaminów uzupełniających.

§ 9. (1) Ustala się następujący zakres egzaminów uzupełniających:

- a) z języka greckiego — zakres programu wydziału klasycznego liceum ogólnokształcącego,
- b) z języka łacińskiego, dla kandydatów ubiegających się o przyjęcie na studia teologiczne, humanistyczne, prawne — zakres programu wydziału humanistycznego liceum ogólnokształcącego, we wszystkich innych wypadkach — zakres programu gimnazjum ogólnokształcącego, przy czym wystarczy wykazanie się na świadectwie ukończenia gimnazjum oceną co najmniej dostateczną z tego przedmiotu,
- c) ze wszystkich innych przedmiotów — zakres programu wydziału humanistycznego liceum ogólnokształcącego.

(2) Egzaminy uzupełniające zdaje się przed

komisjami egzaminacyjnymi, powołanymi przez Kuratorów Okręgów Szkolnych.

(3) Egzaminy uzupełniające, zdawane przez osoby, ubiegające się o przyjęcie do szkół akademickich, nie zastępują egzaminów wstępnych i konkursowych w szkołach, w których takie egzaminy są przewidziane.

§ 10. (1) Studia prawne w rozumieniu niniejszego rozporządzenia obejmują zarówno studia prawne jak i ekonomiczne na wydziałach prawnych.

(2) Warunki wstępu na Wydział Rolniczo-Lasowy Politechniki Lwowskiej regulują postanowienia, odnoszące się do ubiegających się o przyjęcie na studia rolnicze, a nie politechniczne.

(3) Warunki wstępu na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego regulują postanowienia, odnoszące się do ubiegających się o przyjęcie na studia humanistyczne lub matematyczno-przyrodnicze zależnie od kierunku studiów kandydata.

§ 11. W przypadkach, nieobjętych niniejszym rozporządzeniem, decyduje Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 12. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) W. Świętosławski.

RATUJMY ZDROWIE MŁODEGO POKOLENIA I WALCZMY Z CIEMNOTĄ PRZEZ

BUDOWANIE ODPOWIEDNICH SZKÓŁ!

4

KOMUNIKATY URZĘDOWE.**Zamykanie szkół z powodu mrozów.**

Z powodu panujących mrozów Kuratorium O. S. Wil. przypomina, że dyrekcje i kierownictwa szkół są upoważnione do zamykania szkół lub zwalniania dzieci szkolnych od zajęć w przypadkach: 1) mrozu poniżej 15 st. Celsjusza, 2) wielkich opadów śnieżnych lub silnych wiatrów nawet przy mrozach mniejszych, niż 15 st.

Przy decyzji zamknięcia szkoły należy również wziąć pod uwagę odległość szkoły, środki komunikacyjne i stopień zaopatrzenia dzieci w ciepłą odzież i obuwie. W razie zamknięcia szkoły nie należy przerywać dożywiania dzieci, które się zgłoszą do szkoły.

*

5

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA.**O D R E D A K C J I**

Zamieszczamy niżej artykuł słuchaczki II-go kursu Państwowego Pedagogium w Wilnie. Oczywiście autorką nie miała jeszcze możliwości oprzeć się na doświadczeniach z własnej praktyki. Jednak teoretyczne ujęcie zagadnienia jest takie, że może zaciekać ogół nauczycielstwa. Nie chodzi tu o rewelacje, ale o zwrócenie uwagi na ważną, a często zaniedbywaną sprawę planowego organizowania czytelnictwa. Praca ta nie powinna obciążać wyłącznie bibliotekarza,— całe grono nauczycielskie powinno mieć wiele do powiedzenia i do zrobienia zarówno w sprawie odpowiedniego doboru książek nabywanych do biblioteki, jak i racjonalnego pokierowania czytelnictwem. Jednym z momentów takiej współpracy całego grona z bibliotekarzem jest sprawa korelacji programów nauczania różnych przedmiotów z czytelnictwem. Artykuł poniższy jest próbą przedstawienia na konkretnym przykładzie korelowania nauki przyrody z czytelnictwem w taki sposób, aby to wypadło z jak największym pożytkiem zarówno w kierunku rozszerzania wiedzy uczniów, jak i w kierunku rozwoju zamiłowań do samodzielnego czytania.

KSIĄŻKI PRZYRODNICZE W BIBLIOTECE DLA KLAS V i VI SZKOŁY Powszechniej*)**Wstęp.**

W programie szkoły powszechniej znajdujemy m. in. taką wskazówkę: „Obok podręcznika dziecko powinno być wdrożone do posługiwania się różnymi książkami, jako źródłem wiadomości, np. niektóre tematy z życia zwierząt mogą być przedmiotem zupełnie samodzielnej lektury różnych książek, bez uprzedniego opracowania tematu na lekcji, lecz z obowiązkiem zdania potem sprawy nauczycielowi z przeczytanej treści“.

Aby ten postulat mógł być zrealizowany, szkoła powinna posiadać w swej bibliotece pewien zasób książek przyrodniczych. Książki te

muszą być związane z tematami, przerabianymi w poszczególnych klasach oraz, co jest bardzo ważne, odpowiadać poziomowi umysłowemu dzieci i, w miarę możliwości, ich zainteresowaniom.

Podam przede wszystkim spis książek, które korelują z nauczaniem przyrody w kl. V-jej i VI-jej. Przy poszukiwaniu książek korzystałam z następujących bibliografii i katalogów:

1. „Spis książek poleconych do bibliotek szkolnych przez Komisję Oceny Książek do Czytania dla Młodzieży Szkolnej przy Min. W. R. i O. P.

*) W artykule niniejszym został omówiony tylko program przyrody żywej.

w latach 1923—1928 włącznie". — wyd. Min. W. R. i O. P. — Warszawa 1929.

2. „Książka w bibliotece — Katalog informacyjny. — Praca zbiorowa pod red. W. Dąbrowskiej ze współudziałem Jana Muszkowskiego”. Warszawa 1934 Nakł. Pol. Tow. Wydawców Książek i Związku Księgarzy Polskich. Str. 1—54: „Powieści, opowiadania i poezje dla dzieci i młodzieży” oraz z działu 5-go „Biologia, Botanika, Zoologia, Łowiectwo”.

3. „Przewodnik naukowo-literacki” (kontynuacja „Książki w bibliotece”) — Nakł. Poradni Bibliotecznej Warsz. Koła Bibliotekarzy Polskich. — Warszawa 1937. — Str. 1—36: „Powieści, opowiadania i poezje dla dzieci i młodzieży” oraz z działu 5-go „Biologia, Botanika, Zoologia, Łowiectwo”.

4. „Nowa Książka” — Czasopismo z roku 1936, 1937 i 1938.

5. „Dziennik Urzędowy M. W. R. i O. P.” (spisy książek zakwalifikowanych do bibliotek szkolnych przez Kom. Oceny Książek do Czyt. dla Mł. Szk. przy Min. W. R. i O. P.) z lat 1929—1938.

6. Katalogi wydawnicze firm: a) „Naszej Księgarni” za rok 1936, 1937, 1938, b) „Księgarni św. Wojciecha” za rok 1937 i 1938, c) „Książnicy Atlas” za rok 1937, d) „Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych we Lwowie” r. 1938.

7. Wykaz lektury uzupełniającej dla starszych klas szkoły powszechnej, zawarty w Okólniku Min. W. R. i O. P. nr 54 z dn. 6.VI. 1935 (II Pr.-3202/35) w sprawie wyboru i zmian podręczników szkolnych... Wydrukowany w „Dzienniku Urz. Kur. Okr. Szk. Wiślańskiego” r. 1935, nr. 8—9—10 poz. 59.

I. Nauka o przyrodzie żywej w kl. V-tej a lektura domowa.

Program przyrody żywej w szkole powszechnej przewiduje na klasę V kilka działów, a mianowicie: 1) rośliny i zwierzęta środowisk wodnych, 2) zmiany jesienne w przyrodzie, 3) ssaki i ptaki środowiska leśnego, pól i pustkowi.

W dziale pierwszym wymienione są m. in. następujące tematy:

„Zaznajomienie dzieci z kilku roślinami przybrzeżnymi i wodnymi“... „Rozsiewanie owoców lub nasion przez wodę, ptaki wodne, przystosowanie do życia w wodzie, zimowanie pod lodem. Ryba: ruchy, pobieranie pożywienia. Sposób życia i związane z nim szczegóły budowy zewnętrznej karpia i szczupaka“. „Żaba: budowa zewnętrzna, przyjmowanie pokarmów, przeobrażanie żab“. „Zaskroniec: obyczaje, przyjmowanie pokarmu. Rak: sposób życia. Sposób życia kilku owadów wodnych np. pływaka, ważki. Zatozeczek i błotniarka“.

Powyższe tematy poruszone są w następują-

cych książkach dla dzieci i młodzieży, omawiających środowiska wodne:

1	K.	Chrząszczewska Jadwiga i Haberkantówna Wanda. „Staw“. G i W. 1925, stron 95. *)
2	*	Dembowski Jan. „Świat zwierzęcy stawu“ PWKS. 1933, stron 31, z cyklu: Przyroda, t. 76.
3	*	Dyakowski Bohdan. „Z przyrody Bałtyku“ KŚW. 1928, str. 75.
4	P.	„Waż Władka“ M. A. 1928, str. 139.
5	A.	„Sąd nad żabami“ N. K., Opowieści przyrodnicze N 3.
6		„Królowa górskiego źródła“ N. K. 1936, str. 41. Opowieści przyrodnicze N 7.
7		„Podróż w nieznanie“ N. K. 1938, str. 47. Opowieści przyrodnicze N 13.
8	A.	Lorec Zygmunt. „Życie w akwarium“ Ks.A.
9	**	Siedlecki Michał. „Głębiny“. — J. Mortkowicz 1931, str. 141.
10	***	„Skarby wód“ G. i W. 1928, str. 249.
11	*	Viewengerowa Jadwiga. „Z życia ryb“ KŚW. str. 92.
12		„Wędrownka ryb“ P.W.K.S. 1933, str. 39. Z cyklu: Przyroda t. 63.

Z tematami programu przyrody żywej w kl. V-iej, zawartymi w dziale drugim („Zmiany zachodzące w różnych porach roku: temperatura, opady, długość dnia, zmiany w świecie roślinnym i zwierzęcym“) wiąże się treść następujących książek:

1	K.	Dyakowski Bohdan. „Z naszej przyrody“ M. A. 1926, str. 619. [Korzystać z tej książki należy tak, jak z encyklopedii].
2	K.	„Nasz las i jego mieszkańcy“ M. A. 1931, str. 270. Wyd. nowe z r. 1938.

*) **Objaśnienia skrótów nazw firm wydawniczych:** G. i W. — Gebethner i Wolff; M. A. — Michał Arct; KŚW. — Księgarnia św. Wojciecha; N. K. — Nasza Księgarnia; PWKS — Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych we Lwowie; KPMS — Księgarnia Polskiej Macierzy Szkolnej; Ks. A. — Książnica Atlas.

Skróty oceny książek przez Kom. Oceny Ks. do Czyt. dla Młodz. Szk. przy Min. W. R. i O. P.: K. — konieczna; P. — polecona; D — dozwolona; A — aprobowana przez Min. W. R. i O. P., po roku 1928 według Dzien. Urz. Min. WR i OP, gdzie już nie zaznaczano podziału książek na kategorie K, P, D, uwidocznione w „Spisie książek poleconych do bibliotek“... z roku 1929.

Oceny Poradni Bibliotecznej Warszawskiego Koła Związku Księgarzy Polskich: *** — książka dużej wartości, ** — wartościowa; * — małej wartości względnie przeciętnej.

Brak adnotacji o ocenie znaczy, że w spisach książek ocenionych tej książki nie umieszczono.

Dział trzeci programu przyrody żywej w kl. V-iej, dotyczący środowiska leśnego wypada podzielić na dwie grupy: 1) ssaki i 2) ptaki. Podział taki zauważymy zarówno w programie przyrody, jak i w tematach książek dla dzieci i młodzieży. Nie jest on zbyt selektywny i książki poświęcone ogólnemu omówieniu środowiska leśnego, zawierają wiadomości dotyczące jednej i drugiej grupy.

W grupie pierwszej, dotyczącej ssaków, program wymienia następujące tematy: „Wilk, ryś, sarna, wiewiórka, bóbr, nietoperz. Sposób życia, wygląd, sen zimowy niektórych ssaków... Jeleń,łoś, zubr. Zwierzęta ginące.“.

W literaturze tematy te znalazły wyraz w następujących książkach:

1		Brehm A. „Z życia naszych szkodników i sprzymierzeńców“ KŚW. 1927, str. 100. Wyd. nowe z r. 1938.
2	D.	Carrington. „Pomocnicy człowieka“. Książnica Polska 1923 str. 147.
3		Cieszkowska. „Obyczaje zwierząt“ K.P.M.S. str. 152.
4	A.	Dyakowski Bohdan. „O świstaku“ KŚW. str. 80.
5	P.	„ „Wędrowka zwierząt i roślin“ KŚW. 1925, str. 230.
6	P.	„ „O dawnych łowach i dawnej zwierzynie“ M.A. 1925, str. 212.
7	A.	Fabre J. H. „Nasi sprzymierzeńcy“ K. A. 1925, str. 209.
8	K.	Haberkantówna Wanda. „Śmietnik“. Książnica Polska, 1925, str. 55.
9	P.	Korsak Włodzimierz. „Na tropie przyrody“ KŚW., str. 268.
10	A.	Michcińska H. „Zubr“ N. K. 1930, str. 30. Cykl: Nasz zwierzyniec. N. 13.
11	A.	Viewengerowa Jadwiga. „Tygrys“ N. K. 1929, str. 31.
12	A.	Ossendowski Antoni. „W polskiej dżungli“ PWKS. 1936, str. 317. [Specjalnie polecane okólnikiem Min. W. R. i O. P. nr. 54 z dnia 6.VI.1935 r. jako lektura na kl. VII, jednak niektóre rozdziały korelują z nauką przyrody w kl. V].
13	P.	Thompson Ernest Seton. „Dzielny rogacz“ M. A. 1924, str. 226.
14		„ „Chłopiec i ryś“ M. A. [b.r.]. Zajmujące czytanki przyrodnicze. T. 8.
15	* A.	„ „Joch“ M. A., str. 30. Z cyklu: Opow. przyrodnicze T. 2. [Specjalnie polecane okólnikiem Min. W. R. i O. P. nr. 54 z dnia 6.VI.1935 r. jako lektura na kl. VI-tą, jednak koreluje również z materiałem nauczania w kl. V].

16	*	„ „Strzępouch“ M. A., str. 41. Opow. przyrodnicze. T. 10.
17	*	„ „Wilk z Winnipeg“ M. A., str. 29. Opow. przyr. T. 7.
18	P.	Bornsteinowa Jadwiga. „Z życia zwierząt w niewoli“ M. A. 1928, str. 95.
19	A.	Zabińska A. „Jak białowieskie rysice zostały warszawiankami“ N. K. 1936. Z cyklu: Opow. przyrod. N. 1.
20	D.	Parasiewicz Hipolit. „Sztuka budowania u zwierząt“. Tow. Pedag. 1900, str. 83.
21		Hubert Stanisław. „Z życia zwierząt (ssaki)“. Wyd. Zakł. Nar. im. Ossol. 1927, stron 176.

W grupie dotyczącej ptaków program uwzględni następujące zagadnienia: „Kilka ptaków krajowych, pozostających, przylatujących do nas na zimę i odlatujących np. sikorka, dzięcioł, kukułka, czapla, krzyżówka. Obyczaje, pokrycie ciała, przystosowanie do lotu, budowa gniazd. Przeloty ptaków. Znaczenie ptaków w gospodarce przyrody i gospodarce ludzkiej“.

W literaturze dziecięcej znajdujemy następujące, korelujące z powyższymi tematami, książki:

1		Berg Alfred. „Mój skrzydlaty przyjaciel“ G. i W. 1931, str. 111.
2	*	Brehm A. „Z życia ptaków“ KŚW., str. 83.
3	*	Brzeziński Mieczysław. „Nasi wrogowie i przyjaciele wśród ptaków“. KPMS. 1928, str. 117.
4	A	Domaniewski J. „Wędrowki ptaków“ PW KS. 1934, str. 30, cykl: Przyroda, t. 96.
5	*	„ „Ptaki naszych gór“ KŚW. 1930, str. 62.
6	*	„ „Ptaki naszych lasów“ KŚW. 1930, tomów 2, str. 88 i str. 58.
7	*	„ „Z życia naszych ptaków“ Ks. A. 1926, str. 64.
8	**	Dyakowski Bohdan. „Nasze ptaki wędrownie“ M. A. 1925, str. 42.
9	P.	„ „Przygody młodej kawki“ M.A. 1928, str. 160.
10	K.	„ „Nasz las i jego mieszkańcy“ M.A. 1931, str. 270. Wyd. nowe z r. 1938.
11		Lewicka Maria. „Z naszych pól i lasów“ KŚW. 1937.
12		„ „Z naszych łąk i borów“ KŚW. 1937.
13	**	Sokołowski Jan. „Wędrowki ptaków“ N.K. 1929, str. 39.
14	**	„ „O ptakach, gniazdkach i pisklętach“ P. W. K. S., str. 38. r. 1933. Bibl. Szk. Powsz., t. 27. Cykl: Przyroda.
15	* A.	„ „Obrazki z życia ptaków“ P.W.K.S. 1933.
16	A.	„ „Szpak“ N.K. 1938, str. Opowiadania przyrodnicze N. 2.

17	P.	Thompson Ernest Seton. „Czerwonogryzek“ M.A. 1918, str. 28. i 1937 r. M. A. str. 33.
18	*	„Śpiewak leśny“ M.A., str. 26. Zajmujące czyt. przyrodnicze, t. 4.
19		Hubert Stanisław. „Z życia zwierząt (ptaki)“ Wyd. Zakł. Nar. im. Ossol. 1923, stron 244.

II. Nauka o przyrodzie w kl. VI-tej a lektura domowa.

W klasie VI-tej występuje również podział programu przyrody żywej na działy, względnie grupy. Wszystkie tematy grupują się pod kątem widzenia środowisk, przede wszystkim lasu. W pierwszą kolej przyjrzymy się grupom tematów, poświęconym drzewom i podszyciu leśnemu. Wymieniono tu: „Rozpoznawanie drzew krajowych, niektórych aklimatyzowanych iglastych i liściastych. Wpływ temperatury, oświetlenia, wiatru, wilgotności powietrza w lesie na jego roślinność. Mech, paproć, przystosowanie tych roślin do środowiska“.

Wyboru lektury uzupełniającej można w tym wypadku dokonać wśród następujących książek:

1	K.	Gajówna Delfina. „Sosna“ KŚW. 1927 (Wyd. nowe 1937), str. 63.
2	*	Karpowiczówna W. „Paproć“ KŚW. 1935, str. 54. Bibl. dla Wszystkich 224.
3	*	Kannówna M. „Leśne czary“ M. A. 1937, str. 80. Zajmujące czytanki przyrodnicze t. 13.
4	A.	Korsak Włodzimierz. „Puszcza Rudnicka“ Ks. A. b. d. i wyd. nowe KŚW. 1938.
5	A.	Rodziewiczówna Maria. „Lato leśnych ludzi“. KŚW. [Specjalnie polecona okólnikiem Min. W. R. i O. P. nr 54 z dnia 6.VI.1935 r. jako lektura na kl. VII, jednak koreluje również z materiałem nauczania w kl. VI].
6	P.	Sienkiewicz Henryk. „Z puszczy Białowieskiej“ G. i W., str. 34.
7	A.	Stępowski. „W dżungli poleskiej“ P.W.K.S., str. 29. Bibl. Szk. Powsz., t. 11.
8	*	Szaferowa J. „Brzoza“ KŚW. 1933, str. 34. Bibl. dla Wszystkich 234.
9	*	Umiński Władysław. „Synowie puszczy“ G. i W. 1927, str. 207.

Dwie następne grupy tematów, dotyczące grzybów, pasożytów i owadów — szkodników, a mianowicie tematy następujące: „Grzyby jadalne i trujące. Gnacie ściółki leśnej, przy współudziale pleśni i innych grzybów. Grzyby paso-

żytnicze, np. rdza zbożowa, zaraza, ziemniaczana. Klęski lasów powodowane przez owady“ — posiadają mniejszy wybór lektury uzupełniającej:

1	*	Teodorowicz. „Dziwy świata grzybowego“ M. Aret, 1928., str. 108.
2	A.	Fabre J. H. „Szkodniki“ K.A. 1925, str. 203.
3	A.	Słowikowska. „Potwory świata roślinnego“ P.W.K.S., str. 35.
4	**	Kujawska A. „Owady ogrodnicy“ KŚW. 1928, str. 63.

Z tematami programu: „Mrówki, ustrój roju, rola mrówek jako obrońców lasów i siewców runa leśnego. Lasy sztuczne i naturalne. Ochrona przyrody, parki narodowe“, — koreluje następująca lektura:

1	* A.	Adolph W. „Dzień w mrowisku“ P.W.K.S. 1933, str. 30. Bibl. Szk. Powsz., t. 54. Cykl: Przyroda.
2	* A.	„Świat mrówek“ P. W. K. S. 1933, str. 30. Bibl. szk. powsz., t. 66. Cykl: Przyroda.
3	P.	Dyakowski Bohdan. „Z puszczy białowieskiej“ G. i W. 1924, str. 124.
4	**	Riggenbach Emanuel. „Jak może młodzież chronić przyrodę“. Państwowa Rada Ochrony Przyrody. 1929, str. 63.
5	*	Umiński Władysław. „Podziemne mieszkania zwierząt“ Księg. Ludowa J. Sikorskiej w Warszawie. 1921, str. 32.
6	P.	Vamba (Bertelli Luigi). „Cesarz mrówek“ Książ. Polska. 1924, str. 132.

Tematy grupy piątej: „Obraz dżungli — indyjskiej — warunki klimatyczne i glebowe. Słoń, tygrys, bawoły, małpy, okularnik. Pustynia Sahara, obraz pustyni, warunki klimatyczne i gleba. Palma daktylowa. Zwierzyna: lew, antylopa, wielbłąd“, mają charakter egzotyczny, działają silniej na wyobraźnię, to też w literaturze dla dzieci i młodzieży mamy w związku z nimi znowu większą ilość książek do wyboru:

1	*	Delmont Józef. „Mieszkańcy dżungli, kniei i stepu“, str. 180. Ks. A. Bibl. Iskier. T. 48.
2		„Przygody łowcy zwierząt egzotycznych“, str. 223. Ks. A. Bibl. Iskier, t. 47.
3	*	Lofting Hugh. „Doktor Dolitte i jego zwierzęta“, Mortkowicz 1934, str. 150.
4	A.	Gizycki Kamil. „Przez knieje i stepy“. N.K. i KŚW. 1938. [Specjalnie polecone okólnikiem Min. W. R. i O. P. nr 54 z dnia 6.VI.1935 r. jako lektura na kl. VI].

- 5 | **Fiedler Arkady.** „Zwierzęta lasu dziewicze-
go“ Rój 1936, str. 229.
- 6 | ** | **Kozłowska.** „Egipt darem Nilu“ KŚW., str.
58.
- 7 | | **Grabowska.** „Zwierzęta juczne i pociągo-
we w obcych krajach“ KŚW. 1929,
str. 70.
- 8 | K. | **Kipling Rudyard.** „Księga dżungli“. Nakł.
Wydawnictwa Polskiego 1923, str.
255. [Specjalnie polecona okólnikiem
Min. W. R. i O. P. nr. 54 z dnia 6.VI.
1935 r. na kl. VI].
- 9 | K. | „ „Druga księga dżungli“. Wyd. Pol.
1923, str. 297.
- 10 | | **Makarczyk Janusz.** „Przez morza i dżun-
gle“ Ks. A. Bibl. Iskier, str. 297.
- 11 | * | **Meine Reid.** „W pogoni za żyrafami“. No-
we Wydawnictwo 1935, str. 20.
- 12 | P. | **Pisuliński Antoni.** „Szlakiem słonia afry-
kańskiego“. K. A., str. 217.
- 13 | ** | **Ossendowski Antoni.** „Życie i przygody
małpki“ K.A. 1929, str. 288.
- 14 | *** | **Sienkiewicz Henryk.** „W pustyni i puszc-
zy“. Zakł. Nar. im. Ossol. 1930, na-
stępne wydanie r. 1934. [Specjalnie
polecona okólnikiem Min. W. R. i O.
P. nr 54 z dnia 6.VI. 1935 r. jako
lektura na kl. VI].
- 15 | A. | **Verne Juliusz.** „Tajemniczy ogród w pus-
tyni“ Ks. A. 1925, Bibl. Iskier, str.
234.
- 16 | A. | „ „Wyprawa w głąb Afryki“ Ks. A.
1929, str. 231.
- 17 | ** | **Zaleska M. J.** „Mieszkaniec puszczy“ G i W.
1927, str. 416.

Pomimo egzotyczności dział poświęcony tun-
drze, mianowicie tematy: „Obraz tundry — wa-
runki klimatyczne i glebowe, charakterystyka
roślinności. Renifer“, — nie posiada dużego wy-
boru książek. Wymienić tu mogę tylko dwa u-
twory:

- 1 | A. | **Dyakowski Bohdan.** „Badacz dalekiej pół-
nocy“ KŚW. 1931, str. 90. [Specjal-
nie polecona okólnikiem Min. W. R.
i O. P. nr 54 z dnia 6.VI.1935 r. ja-
ko lektura na kl. VII, jednak nie-
które ustępy korelują z nauką
w kl. VI].
- 2 | A. | **Ossendowski Antoni.** „W krainie białych
niedźwiedzi“ N. K., str. 74, i 1936 r.
Dom Książki Polskiej, str. 74. [Spe-
cjalnie polecona okólnikiem Min. W.
R. i O. P. nr 54 z dnia 6.VI.1935 r.
jako lektura na kl. VI].

W związku z tematem programu: „Nasienie,
kiełkowanie, korzeń, wzrost“, — może być prze-
czytana książka:

- 1 | * | **Czech M.** „Jak roślina gospodaruje w gle-
bie“ 1935, str. 79. Centr. Kom. do
Spraw Młodzieży Wiejskiej.

III. O sposobie wykorzystania książek przyrodniczych znajdujących się w bibliotece.

Spis mój zawiera 91 książkę, jednak nie zna-
czy to, że wszystkie one muszą znajdować się
w bibliotece. Po pierwsze żadna szkoła nie może
sobie na taki luksus pozwolić, — po drugie jest
to nawet zbyt techniczne, gdyż istnieje po kilka ksią-
żek na jeden temat. Może tedy bibliotekarz,
względnie nauczyciel przyrody, dokonać wy-
boru.

Z każdego działu należy wybrać po parę
książek zależnie od możliwości materialnych
i potrzeb danej szkoły. Oczywiście nie można
zapominać o kryteriach takich, jak dostosowa-
nie do zainteresowań dzieci, jak wartość literac-
ka książki i użyteczność jej dydaktyczna oraz
wychowawcza. W wyjątkowych wypadkach (np.
wyczerpanie w handlu, lub zbyt wysoka cena
książki lepszej) możemy być zmuszeni do ko-
rzystania z książki mniej wartościowej.

Niektóre książki powinna biblioteka posia-
dać w kilku egzemplarzach. Dotyczy to tych,
które nauczyciel ma zamiar przerobić z dziećmi
dokładnie.

Przypuśćmy teraz, że posiadamy książki. Te-
raz musimy zorganizować czytelnictwo. Trzeba
tak pokierować pracą, aby dzieci odczuły potrze-
bę przytaczania tych książek, młodzież bowiem,
poza nielicznymi wyjątkami, mało się ciekawi
książkami popularno-naukowymi.

Dla zilustrowania, jak sobie wyobrażam
prowadzenie czytelnictwa, omówię pierwszy
dział (kl. V) mego spisu. Przypada tu dwanaście
książek. Przypuśćmy, że biblioteka posiada
wszystkie. Z nich na specjalną uwagę zasługuje
książka Chrzęszczewskiej i Haberkantówny pt.
— „Staw“. Treść jej ściśle wiąże się z tematami
przerabianymi w klasie. Są tu żaby, ryby, żuki
i ślimaki, ptaki wodne, rośliny wodne i nad-
brzeżne itd. A to wszystko ujęte jest w piękną
formę literacką. Książka zawiera 18 opowiadań,
z których każde stanowi zamkniętą całość. Nie
ma tu długich nużących opisów, wszędzie jest
akcja, ruch, życie. Ta książka powinna istnieć
w bibliotece w kilku egzemplarzach. Korzysta-
nie z niej wyobrażam sobie w ten sposób: Prze-
rabiamy np. żabę, — dzieci częściowo już ją po-

znały. Przynoszę tę książkę na lekcję i czytamy wspólnie część opowiadania o żabach. O ile powiastka będzie ładnie odczytana, powinna dzieciom się podobać. Przychylnie ustosunkowanie się dzieci do książki należy wykorzystać, polecając przeczytać opowiadanie w domu do końca, zachęcając również do odczytania w tej książce innych opowiadań.

Ponadto, gdy będziemy przerabiali ptaki wodne, ryby, owady i t. d., podzielimy klasę na grupy i każdej z nich damy opracować odpowiedni rozdział ze wspomnianej książki. Można polecić robić krótkie notatki, rysunki (np. powiększenie rysunków z książki i podmalowanie ich kolorowo). Myślę, że dzieci same przeczytają całą książeczkę, gdyż po przeczytaniu jednego opowiadania zaciekwiają się innymi.

Ważną jest rzeczą, aby nauczyciel umiał pozyskać zaufanie dzieci. Jeżeli pierwsza książka, zalecona przez nauczyciela, zniechęci dzieci, potem żadne z nich nie weźmie do rąk książki, którą „pan radził przeczytać“. Dlatego nauczyciel powinien bardzo ostrożnie wybierać lekturę. Jeśli raz uda się nauczycielowi pozyskać zaufanie dzieci, wówczas dalsze rady przyjmowane będą życzliwie. Jednak trzeba dbać o ustawiczne podtrzymywanie tego zaufania.

Podobną do wyżej omówionej książki treść posiada „Świat zwierzęcy stawu“ Dembowskiego. Jednak ma ona charakter opisowy, brak w niej akcji, — a przez to wartość jej jako lektury domowej jest mniejsza. Ma ona znacznie mniej danych na rozbudzenie zaciekawień dziecięcych i pozyskania sympatyj małych czytelników. Posłużymy się nią tylko w razie braku książki lepszej, ewentualnie odczytamy z niej w klasie te odstępki, które uzupełniają wiedzę dzieci. Może też polecimy ją niektórym uczniom zdradzającym większe zaciekawienie literaturą popularno-naukową.

Z tematami przerabianymi w klasie łączą się książeczki Viewengerowej: „Z życia ryb“ i „Wędrówka ryb“. Są one napisane w sposób jasny i dosyć interesujący. Jedną z nich do wyboru powinny dzieci przeczytać jako lekturę domową. Potem należy ją omówić wspólnie w klasie. Właściwie omówimy tylko te zagadnienia, które specjalnie dzieci zainteresują. Zbytecznym byłoby omawianie całej książki, która porusza wiele tematów nie związanych z programem. W ogóle z zagadnień nie uwzględnionych

w programie zawsze omawiać będziemy tylko te, które obudzą żywsze zaciekawienie.

Na przeczytanie książki, szczególnie utworu dłuższego, należy wyznaczać dostatecznie długi termin, aby uczeń mógł swobodnie rozłożyć pracę i uważnie, rzetelnie przeczytać. Trzeba też potroszczyć się o ułatwienie wypożyczenia książki z biblioteki szkolnej, szczególnie, gdy ona ma być przeczytana w określonym terminie.

Książki Siedleckiego „Głębin“ i „Skarby wód“, Dyakowskiego „Z przyrody Bałtyku“ i Viewengerowej „Światło w morzu“ o tyle tylko dotyczą tematów przerabianych w klasie, że odnoszą się również do środowisk wodnych. Dlatego nie będzie to lektura obowiązkowa (zresztą byłoby już za dużo), ale dowolna. Jednak to nie znaczy, że mamy ją w ogóle zdać na łaskę losu. Szczególnie szkoda byłoby książek Siedleckiego, które mają duże zalety literackie. „Głębin“ to utwór fantastyczny, który jednak nie kłóci się wcale z prawdą naukową. Tylko same podróże i przygody są zmyślane, zaś wszystkie wiadomości przyrodnicze są wierną kopią rzeczywistości. Książka ta zasadniczo należy do rodzaju t. zw. robinzonad, które nadzwyczaj ciekawiają chłopców w wieku od 3-miu do 12-lat. Należy ją w dyskretny sposób polecić. Jabym to zrobiła w ten sposób. Po przerobieniu materiału o zwierzętach i roślinach wodnych (t. j. stawu) opowiedziałabym krótko dzieciom coś nie coś o zajmujących zjawiskach z życia zwierząt morskich. Trzeba byłoby wybrać jak najciekawszy materiał. Można też pokazać ilustracje przedstawiające ryby świecące, meduzy i t. p. mieszkańców morza. Potem zaznaczyłabym, że kto by chciał więcej dowiedzieć się o tym, może znaleźć te wiadomości w książce Siedleckiego „Głębin“.

Przy omawianiu koralu i pereł na lekcji geografii korelującej z nauką przyrody w podobny jak wyżej sposób doradziłabym przeczytać niektóre ustępy z książki „Skarby wód“.

Pozostała książka Viewengerowej „Światło w morzu“. Jest ona za sucha jak na szkołę powszechną, a w niektórych miejscach przeładowana liczbami i nazwami łacińskimi. Można byłoby ją zostawić na łasce losu i ograniczyć się do uwidocznienia jej w katalogu.

Na zakończenie chcę przypomnieć, że pro-

pagandę czytelnictwa książek przyrodniczych można poprzeć sposobami propagandy ogólnej, np. przez urządzenie konkursów dobrego czytania, umieszczanie barwnych i frapujących okładek lub ilustracyj na ścianach bibliotek, umieszczanie intrygujących streszczeń i rysunków

w katalogach, z których korzystają uczniowie, przez organizowanie dni i tygodni książki i t. d.

Olga Dukówna

słuchaczka II-go kursu
Państwowego Pedagogium w Wilnie.

*

SPRAWOZDANIE Z REJONOWYCH KONFERENCYJ OGNISK METODYCZNYCH.

(Szkolnictwo średnie ogólnokształcące).

Tegoroczne konferencje rejonowe odbyły się wedle planu ustalonego na zebraniu porozumiewawczym Kierowników ognisk i grup metodycznych, jakie odbyło się w dniu 13 października 1938 r. pod przewodnictwem Naczelnika Wydziału przy udziale instruktora ministerialnego p. Dra Władysława Szyszkowskiego.

Wzorem lat ubiegłych starano się konferencje te skumulować na przestrzeni możliwie krótkiego czasu, by przez powoływanie poszczególnych nauczycieli w różnych porach roku szkolnego nie mącić normalnego toku nauki i zapewnić szkole spokój potrzebny do pracy. Zgodnie z tą zasadą zorganizowano w ramach 2 tygodni (tj. od 15 do 26 listopada 1938 r.) 10 konferencyj rejonowych nauczycieli 1) języka polskiego (2 dniowa) 2) języka łacińskiego (2 dniowa) 3) języka francuskiego (2 dniowa) 4) języka niemieckiego (2 dniowa) 5) matematyki (1 dniowa) 6) fizyki (1 dniowa) 7) chemii (1 dniowa) 8) zajęć praktycznych (1 dniowa) 9) zajęć praktycznych dla dziewcząt (1-dniowa) 10) rysunków (2 dniowa). Starano się przy tym (wedle możliwości) zbliżyć do siebie czasowo konferencje przedmiotów pokrewnych (język francuski, język niemiecki) lub takich, których uczą często ci sami nauczyciele (zajęcia praktyczne — rysunek), by umożliwić w ten sposób zainteresowanym nauczycielom korzystanie z dwóch a nawet trzech konferencyj przy możliwie najdalej posuniętej ekonomii czasu.

Jako jedno z ważnych zagadnień wysunięto na czoło obrad wszystkich niemal konferencyj sprawę realizacji programów licealnych, wykorzystując przy tym doświadczenia poczynione w r. ub. przy nauczaniu w I kl. licealnej i szukając sposobów rozwiązywania trudności, jakie następują się w tym roku przy wykonywaniu nowego programu klasy II.

Ponadto uwzględniono w programach wszystkich konferencyj zagadnienie obronności kraju w nauczaniu poszczególnych przedmiotów, pogłębiając (w oparciu o ogłoszone niedawno instrukcje), doświadczenia, poczynione na tym odcinku w ciągu ubiegłego roku.

Poruszano również sprawy związane z realizacją programów gimnazjalnych przy czym kładziono szczególny nacisk na konieczność osiągania wskazanych w nich wyników i ustalano, na podstawie kilkuletniej już praktyki na tym odcinku, właściwe drogi postępowania.

Poza tymi powszechnie występującymi zagadnieniami jawiły się w programach poszczególnych konferencyj kwestie aktualne ze względu na potrzeby pewnych przedmiotów albo też wysunięte jako dezyderaty przez nauczycieli na poprzednich konferencyjach.

Punktem wyjścia wszystkich niemal konferencyj były lekcje przykładowe, prowadzone przez kierowników ognisk wzgl. zaproszonych przez nich nauczycieli.

Lekcje te miały ilustrować pewne zasadnicze zagadnienia, które stanowiły przedmiot dalszych rozważań i były uzupełniane referatami oraz pogłębiane dyskusją.

W ramach wszystkich niemal konferencyj odbyły się wykłady naukowe, mające na celu uzupełnienie wzgl. pogłębienie wiadomości nauczycieli w zakresie pewnych, zwłaszcza nowych zagadnień, występujących w programach. Wykłady te wygłosili profesorowie, docenci i asystenci U. S. B. lub też pracujący naukowo nauczyciele.

Programy niektórych konferencyj obejmowały ponadto demonstracje nowych przyrządów wzgl. pomocy naukowych, wynalezionych przez nauczycieli, wystawy prac oraz wycieczki.

Udział nauczycielstwa w konferencyjach te-

33332

gorocznych był znaczny — zainteresowanie poruszonymi na nich zagadnieniami żywe — poziom dyskusji wysoki. Świadczy to dodatnio o pracy Ognisk, które promieniami swymi ogarniają widocznie coraz szersze i dalsze rzesze nauczycielskie, spełniając tym samym owocnie swe zadania.

I.

Konferencja rejonowa nauczycieli języka polskiego odbyła się w dniach 25 i 26 listopada 1938 r. w lokalu Ogniska metodycznego przy udziale około 90 osób z całego Okręgu. W konferencji wzięły udział instruktor ministerialny, p. dr Wł. Szyszkowski.

Pierwszy dzień konferencji związany był z realizacją programu języka polskiego w liceum. Program tej części konferencji koncentrował się dokoła realizacji zagadnień poruszonych w obowiązujących tematach programu licealnego. W zakresie programu klasy I liceum przedyskutowano temat: „Problemy państwowe i ich odbicie w literaturze polskiej wieku XVI”. Materiału do dyskusji dostarczyły dwie lekcje w klasie I liceum humanistycznego zorganizowane w Prywatnym Liceum i Gimnazjum O. O. Jezuitów (p. L. Sienkiewicz) i IV Państwowym Liceum i Gimnazjum im. E. Orzeszkowej (p. H. Obiezińska). W zakresie programu klasy II liceum przedyskutowano temat: „Stosunek do tradycji w poezji polskiej po r. 1831” na podstawie lekcji prowadzonej przez p. W. Achremowiczową w klasie II liceum humanistycznego IV Państw. Liceum i Gimnazjum im. E. Orzeszkowej oraz referatu (ks. St. Marcinkowski), podającego możliwości opracowania tego tematu w klasie II liceum typu matematyczno-fizycznego i przyrodniczego.

W wyniku dyskusji ustalono, co następuje:

1) przed przystąpieniem do opracowywania danego tematu należy wyjaśnić uczniom zakres i treść terminów wchodzących w skład tematu (w danych wypadkach terminy: „problem państwowy” i „tradycja”);

2) ustalić stosunek do materiału, na podstawie którego opracowuje się dany temat (teksty, względnie ich wybór znany uczniom z podręcznika lub też inne źródła wykraczające poza lekturę tekstów);

3) przemyśleć w związku z realizacją danego tematu najlepiej do niego dostosowaną or-

ganizację pracy (np. zbiorowe lub grupowe opracowanie zagadnienia przez klasę);

4) opracować techniczną stronę lekcji na dany temat programu licealnego pamiętając o tym, że technika takiej lekcji musi być zasadniczo różna od sposobów opracowywania rozmaitych tematów z lektury w gimnazjum, tam bowiem materiałem były uwagi młodzieży oparte na bezpośrednich przeżyciach, tutaj zaś wiedza opiera się na znajomości tekstów, wiadomościach z historii i kultury epok, wobec czego, tego typu lekcję należy uprzednio gruntownie przygotować, unikać improwizowania, między innymi także ze względu na ekonomię czasu w pracy licealnej;

5) w związku z niektórymi tematami np. „Rola tradycji w poezji polskiej po r. 1831” w klasie II należy bardzo ostrożnie dokonywać wyboru utworów, aby nie wykroczyć poza ramy tematu i uniknąć pomieszania pojęć.

Bezpośrednio z tematami programu licealnego związane były wykłady naukowe prof. U. S. B. dr M. Kridla: 1) „Rodzaje i formy poezji romantycznej” (odpowiadał tematowi programu „Różnorodność form ekspresji literackiej”) oraz 2) „Artystyczny dorobek poezji romantycznej” (tytuł wykładu odpowiada tytułowi tematu programu).

W dalszym ciągu tej części konferencji poświęconej sprawom licealnym kierowniczka Ogniska p. Wokulska-Piotrowiczowa omówiła biuletyny bibliograficzne opracowywane przez Centralne Pracownie Dydaktyczne w Warszawie przy współudziale poszczególnych ognisk metodycznych.

Następnie zaś w związku z planem pracy Ogniska na rok bieżący w zakresie liceum zreferowała rozprawkę Bogdana Suchodolskiego pt. „Liceum ogólnokształcące” jako jedyny dotychczas komentarz programu licealnego mogący oddać duże usługi nauczycielowi. Ważne są tam przede wszystkim rozdziały dotyczące: a) zagadnienia doboru materiału nauczania i analizy czynników działających w konstruowaniu programu liceum, b) ujęcia materiału nauczania (układ zagadnieniowy i zasada elastyczności programu), c) metod pracy (sprawa samodzielności pracy ucznia), d) trudności dotychczasowych i perspektyw na przyszłość (m. i. sprawa podręczników).

Drugi dzień konferencji poświęcony był

zagadnieniu wygłaszania estetycznego w gimnazjum nowego ustroju. Materiałem do dyskusji były: lekcja przykładowa (p. Masiejewska) w klasie II gimn. (I Liceum i Gimnazjum im. Ad. Mickiewicza) oraz referat kierowniczkii Ogniska pt. „Dotychczasowe próby i wskazówki w zakresie wygłaszania estetycznego utworów w gimnazjum nowego ustroju“.

W wyniku dyskusji ustalono, co następuje:

1) konieczność zwrócenia baczniejszej uwagi na zaniedbane u nas ćwiczenia w wygłaszaniu estetycznym, które są jednym z ważnych czynników kształcenia kultury mowy;

2) potrzebę przemyślenia roli nauczyciela w zakresie tych ćwiczeń na różnych stopniach nauczania; należyte zrozumienie konieczności indywidualizowania metod pracy zależnie od przygotowania nauczyciela i jego osobistych zdolności;

3) traktowanie wygłaszania chóralnego tylko jako jednego ze środków kształcenia mowy;

4) umiejętne zachowanie granicy pomiędzy wygłaszaniem poprawnym a artystycznym.

Na zakończenie dyskusji zgłoszono przez aklamację wnioski w sprawie zorganizowania dwutygodniowego kursu dykcji i recytacji dla polonistów odczuwających braki wykształcenia w zakresie metod wygłaszania estetycznego.

W dalszym ciągu konferencji wygłoszono dwa referaty omawiające nowe podręczniki lektury oraz nauki o języku na klasę II gimnazjum.

W programie pracy Ogniska na rok bieżący w zakresie gimnazjum postanowiono zwrócić większą uwagę na kształcenie kultury mowy młodzieży poprzez systematyczne ćwiczenia w wygłaszaniu estetycznym stosowane obok innych ćwiczeń w mówieniu. Podano również projekt zorganizowania w przyszłości konkursów recytatorskich poszczególnych klas.

Poza tym wskazano na najważniejsze sposoby osiągnięcia wyników w zakresie trzech działów nauczania, na konieczność umiejętnego uwzględniania w toku pracy zagadnienia obronności kraju oraz na konieczność przepracowywania w zespołach nauczycieli problemów dydaktycznych — aktualnych dla danego terenu.

II.

Konferencja rejonowa nauczycieli języka łacińskiego odbyła się w dn. 18 i 19 listopada

1938 r. w lokalu Grupy metodycznej przy udziale 58 osób z Wilna i prowincji.

W pierwszym dniu odbyły się dwie lekcje, które w kl. III gimn. i I licealnej I Państwowego Liceum i Gimnazjum im. Adama Mickiewicza przeprowadził kierownik Grupy p. Stefan Wygonowski. Lekcja w kl. III-ej gimn. zilustrowała sposoby nauczania słówek i gramatyki na lekcji oraz metody egzekwowania rezultatów samodzielnej pracy ucznia nad tekstem w domu (uczeń bez pytań ze strony nauczyciela omawia tekst, przygotowany w domu). Lekcja w kl. I licealnej oświetliła sposób wdrażania ucznia do pracy w domu przez pracę w klasie pod kierunkiem.

Po dyskusji nad lekcjami kierownik Grupy p. Stefan Wygonowski wygłosił referat pt. „Technika nauczania słówek“. Rozwijając myśl, wypowiedzianą przez jednego z dydaktyków (Auerbach), że problem nauczania słówek zyskuje na ważności w tym stopniu, w jakim ulega ograniczeniu wymiar godzin przeznaczonych na naukę łaciny, prelegent przedstawił doniosłą rolę nauczania słówek zwłaszcza w gimnazjum nowego typu oraz omówił sposoby wiodące na tym odcinku do celu, zwracając specjalnie uwagę nauczycieli na konieczność utworzenia t. zw. podstawowego zasobu słówek i na prowadzenie słowniczek pomocniczych — z grupami słówek. Przeprowadzona po referacie dyskusja ustaliła wnioski następujące: 1) słówka odgrywają w wynikach nauczania decydującą rolę; 2) uczeń dochodzi do zrozumienia nowego wyrazu zasadniczo na podstawie kontekstu, jeżeli zaś usiłowania jego w tym kierunku zawiodą a zestawienia lub porównania z jęz. polskim i obcymi nie dają rezultatu, nauczyciel podaje znaczenie tego słówka sam, później zaś — poleca uczniom znaleźć to słówko w preparacji lub słowniku; 3) notowanie nowych słówek i zwrotów odbywa się dopiero po zrozumieniu i przetłumaczeniu całego tekstu przy czym na stopniu niższym czyni to obowiązkowo sam nauczyciel zapisując na tablicy słówka w ich zasadniczych formach oraz — najważniejsze zwroty z tekstu lekcji; na stopniu natomiast wyższym może czynność tę zlecić uczniom na pracę domową; 4) odpytywanie słówek powinno odbywać się zdecydowanie, szybko, i sprawnie na początku lekcji z uwzględnieniem przede wszystkim wyrazów i zwrotów najważniejszych, 5) utrwa-

lanie słówek powinno odbywać się przez czytanie głośne tekstów znanych lub zawierających wyrazy znane, — przez uczenie się na pamięć urywków poezji i prozy, przyswajanie sentencji i przysłów oraz — i to w dużej mierze — przez prowadzenie specjalnego słownika z grupami znaczeniowymi, gramatycznymi i inn.

Po referacie i dyskusji nad powyższym zagadnieniem przedstawił kierownik Grupy plan pracy na rok 1938/39, podkreślając przy tym szczególnie silnie konieczność uwzględniania w nauczaniu łaciny zagadnień i elementów związanych z PW. Postanowiono na następną konferencję opracować referat o przygotowaniu do obrony kraju przy nauczaniu łaciny.

Na zakończenie 1-go dnia konferencji—odbył się wykład profesora U. S. B. dr St. Srebrnego pt. „Ze studiów nad Ajschylosem“.

W drugim dniu wygłoszono referaty na temat: 1) „Z doświadczeń nauczyciela łaciny w liceum“ (p. Łukaszewski), 2) „Najnowsze podręczniki do nauki gramatyki“ (p. Oświecimski), 3) „Korespondencja międzynarodowa młodzieży po łacinie“ 4) „Pieśni legionowe i in. po łacinie“ (p. Nowowiejski).

W referacie „Z doświadczeń nauczania w liceum“ przedstawił p. Łukaszewski spostrzeżenia własne, dotyczące: selekcji młodzieży, przyjmowanej do liceum, stworzenia komisji opieki dydaktycznej nad liceum, wdrażania ucznia do pracy samodzielnej oraz ujednostajnienia sprawy kolejności lektury i autorów w liceum. Po dyskusji ustalono co następuje: 1) najważniejszą i możliwą do zrealizowania formą pracy w liceum, rozwijającą samodzielność ucznia, jest nauczanie pod kierunkiem, 2) przy każdym liceum powinna istnieć biblioteczka filologiczna, zawierająca: a) komplety tekstów łacińskich, b) słowniki, c) biblioteczkę „Filomaty“, d) „Przegląd klasyczny“ i „Eos“ (dla nauczyciela), 3) w nauczaniu licealnym należy silnie akcentować sprawę słówek i gramatyki.

Po referacie p. Oświecimskiego, który poddał skrupulatnej analizie nowe podręczniki do nauki gramatyki łacińskiej, wyłoniły się w dyskusji wnioski, by na niższym stopniu (do połowy kl. III-ej) prowadzić przy nauczaniu składni specjalne zeszyty, na stopniu zaś wyższym (od połowy kl. III-ej) przerabiać gramatykę systematycznie w/g przyjętego podręcznika przy jed-

noczesnym wykorzystaniu zeszytów gramatycznych, jako środków pomocniczych.

Z kolei prof. Nowowiejski omówił sprawę prowadzenia korespondencji międzynarodowej w języku łacińskim, zaznaczając przy tym, że korespondencja młodzieży zaznajamia świat z Polską i spełnia skutkiem tego ważne zadanie propagandowe. Młodzież liceów i gimnazjów im. Ad. Mickiewicza i J. Słowackiego w Wilnie prowadzi obecnie korespondencję z 30 państwami, nawiązawszy ostatnio kontakt z Ameryką Południową; od połowy października do połowy listopada wysłano 97 listów, na które wciąż nadchodzą odpowiedzi. Przy okazji korespondencji młodzież przesyła sobie nawzajem znaczki pocztowe. Referat swój prelegent uzupełnił pokazem pięknie utrzymanych albumów i teczek z odpisami listów, otrzymanych przez młodzież z zagranicy.

Na zakończenie poruszył p. Nowowiejski sprawę wprowadzenia na lekcje łaciny na wzór języków nowożytnych — śpiewu. Pieśń polska w języku łacińskim urozmaici lekcję, wniesie nowe walory dydaktyczne, zaś pieśń legionowa i żołnierska nastawi oprócz tego młodzież ideowo w myśl haseł i zasad P. W. Jako ilustrację prelegent przytoczył szereg urywków z własnych przekładów pieśni legionowych i żołnierskich, które obecni przyjęli z wielkim uznaniem, prosząc tłumacza o szybkie wydanie ich drukiem.

III.

Konferencja rejonowa nauczycieli języka francuskiego odbyła się w dniach 24 i 25 listopada 1938 r. w lokalu Ogniska metodycznego przy udziale 47 osób z Wilna i prowincji.

Program pierwszego dnia konferencji obejmował m. in.:

- 1) omówienie sposobów syntetycznego ujmowania zagadnień w kl. IV,
- 2) sprawę nauczania gramatyki w liceum.

W celu należytego oświetlenia tych zagadnień zorganizowano lekcje pokazowe oraz wygłoszono odpowiednie referaty.

Lekcja ks. Lesińskiego w kl. IV gimn. Pryw. Liceum i Gimnazjum OO. Jezuitów oraz referaty pp. Skurata i Szymańskiego wywołały żywą dyskusję, w wyniku której ustalono co następuje:

- 1) głównym celem nauczania w kl. IV powinno być przygotowanie językowe ucznia,

2) należy więc zwrócić szczególną uwagę na ugruntowanie wiadomości gramatycznych,

3) należy wdrażać ucznia do samodzielnego ujmowania zagadnień, zawartych w podręczniku,

4) przy omawianiu ich należy zwrócić uwagę na wartości wychowawcze,

5) po odpowiednim opracowaniu pewnych zagadnień należy z nich wybrać tematy zadań domowych lub klasowych,

6) uczniowie bardziej zaawansowani powinni opracowywać referaty na podstawie materiału podręcznikowego i odpowiednio dobranej lektury.

Sprawie nauczania gramatyki w liceum poświęcił kierownik Ogniska p. Ehrman lekcję w kl. II lic. w II Państwowym Liceum i Gimnazjum im. Kr. Zygmunta Augusta, oraz referat, w którym uwydatnił, jak ważną rolę odgrywa nauka gramatyki w gimnazjum przy czym podkreślił, że należy ją kontynuować w liceum, stosując przy tym metodę indukcyjną i dedukcyjną. Na podstawie przykładów, wybranych z tekstów, uczniowie formułują prawidłó i utrwalają je sobie w pamięci, układając inne przykłady. Częste powtórzenia są niezbędne. Gramatyka dzieli się na czynną i bierną. Po omówieniu istoty gramatyki czynnej referent podał wskazówki, jak należy ją ćwiczyć z uczniami. Na zakończenie referent omówił najczęściej spotykane błędy uczniów i sposoby ich zwalczania.

Następnie kierownik Ogniska poruszył następujące kwestie:

- a) plan pracy na rok szkolny 1938/39,
- b) idea obronności państwa w nauczaniu języka francuskiego,
- c) zjazd neofilologów,
- d) kursy wakacyjne we Francji.

W drugim dniu kierownik Ogniska wygłosił odczyt p. t. „Le siècle de Louis XIV vu de nos jours“. Referentowi chodziło przede wszystkim o wskazanie, jak należy przygotować się do wykonania programu licealnego, gdzie należy szukać lektury dostępnej dla uczniów oraz jak uczniowie mają z niej korzystać. W trakcie dyskusji, jaka się rozwinęła po referacie, kierownik ogniska zaznaczył, że można opracować któreś z zagadnień programowych, wskazanych w programie, albo też opracować rozwój zagadnienia w ciągu wieków, jak np. „Le développement du sentiment national. Le pouvoir royal à travers

les siècles. Le rôle de l'église depuis les commencements. Chevaliers et gentilshommes. La bourgeoisie en France“ itp. Kierownik zaproponował kolegom opracowanie grupami poszczególnych zagadnień i wypróbowanie ich we własnych klasach przy zwróceniu szczególniejszej uwagi na to, w jakiej mierze dają się zagadnienia z pomocą podręcznika i odpowiedniej lektury opracować przez uczniów w ciągu roku. Na przyszłej konferencji należy zdać sprawę z wyników tych doświadczeń.

Konferencja popołudniowa odbyła się wspólnie z grupą nauczycieli języka niemieckiego. (Por. sprawozdanie z konferencji ogniska języka niemieckiego).

IV.

Konferencja rejonowa nauczycieli języka niemieckiego odbyła się w dniach 24 i 25 listopada 1938 r. w lokalu Ogniska, przy udziale 67 nauczycieli z Wilna i prowincji.

W pierwszym dniu uczestnicy konferencji byli obecni na dwóch zorganizowanych dla nich lekcjach, a mianowicie:

w kl. IV gimnazjalnej w Pryw. Liceum i Gimn. im. Witolda Wielkiego (prowadził p. Kalbfuss) oraz

w kl. I licealnej w I Państw. Lic. i Gim. im. Ad. Mickiewicza (prowadził p. Waldman).

W dyskusji, jaka się po tych lekcjach wywiązała zastanawiano się m. inn. nad:

- a) znaczeniem recytacji i śpiewu chóralnego,
- b) potrzebą wykorzystania w praktyce szkolnej części metodycznej podręcznika (zwłaszcza gramatyki),
- c) przestrzeganiem prawidłowej wymowy,
- d) poprawianiem usterek gramatycznych,
- e) wciąganiem do pracy słabszych uczniów, zwłaszcza, jeżeli nauczyciel ma wątpliwości co do niedostatecznego orientowania się niektórych z nich w treści przerabianego lub omawianego materiału.

W związku z rozważaniem możliwości realizacji programu licealnego podkreślono dobitnie konieczność zwracania uwagi na naukę języka od kl. I gimnazjalnej począwszy oraz stałe utrwalanie poprawności językowej. Drogą wiodącą do tego celu będzie pobudzanie uczniów do lektury. Zainteresowanie młodzieży lekturą w języku obcym jest i musi pozostać kwestią żywotną i dlatego nauczyciel powinien zachęcać uczniów

do pracy w tym kierunku, do wygłaszania krótkich referatów z pamięci oraz do syntetycznego ujmowania materiału, z którym uczniowie zapoznali się drogą lektury.

Następnie kierownik Ogniska p. Waldman omówił plan pracy Ogniska na r. 1938/39 oraz szereg spraw bieżących.

Kierownik Ogniska podał przy tym uwagi, dotyczące gramatyki Dewitzowej oraz Nikiela, jak również odczytał komunikat o kursach wakacyjnych w Szwajcarii dla nauczycieli języka niemieckiego.

Po przerwie obiadowej p. Mirowicz wygłosił referat pod tytułem: „Über die Bedeutung des Deutschunterrichts im Lyzeum“.

Prelegent zaznaczył, że nauczyciel winien przerobić dział gramatyczny z całą dokładnością, gdyż bez podstaw gramatycznych uczeń nie będzie przygotowany do prawidłowego wysławiania się. Gramatyki historycznej należy oczywiście unikać, umysł bowiem ucznia nie jest w tym kierunku nastawiony. W zakresie realizacji programu — nauczyciel natrafia na duże trudności z tych względów, że zespół uczniów składa się z absolwentów gimnazjów o różnym, niekiedy bardzo słabym przygotowaniu. Materiał nauczania powinien opierać się zasadniczo na historii kultury Niemiec w przeszłości i teraźniejszości. Do tego celu ma służyć podręcznik, który zawiera wiadomości, dotyczące historii rozwoju kultury, oraz lektura, dostosowana w odpowiedni sposób do okresu, przerabianego według wypisów. Lektura ma służyć uczniowi poza tym do wniknięcia w dzieje kulturalne narodu. Prelegent ilustruje to przykładami, zaznaczając, że przy lekturze np.: „Agnes Bernauer“ wypadnie poruszyć sprawę mieszczaństwa, rzemiosła itp., przy lekturze „Nibelungów“ należy omówić problemy historyczne, wierzenia, wierność poddanych, bohaterstwo itd. Program podaje wskazania, dotyczące tych i innych zagadnień, oraz wymienia typowe przykłady takich zagadnień, które składają się na obraz kultury. Interpretacja oraz zakres materiału (pożądane jest wszakże minimum) — zależy od nauczyciela i jego możliwości. Chodzi jednak nade wszystko o pobudzenie zainteresowania młodzieży i o niezrażanie się trudnościami językowymi. Źródła do opracowań ustnych i piśmiennych należy uczniowi wskazać, zaczynając od krótkich ćwiczeń, które nie będą może całkowicie samodzielne, ale muszą być dokładnie opra-

cowane. Bardzo ważnym momentem w pracy licealnej jest dyskusja w klasie, która pozwala nauczycielowi zdać sobie sprawę o ile młodzież orientuje się w poszczególnych zagadnieniach. Następnie p. Danecki i Mirowicz omówili nowe podręczniki do nauki języka niemieckiego w I klasie licealnej.

W drugim dniu p. dr Feldman wygłosił referat p. t. „Klasa IV jako przygotowanie do liceum“. W dyskusji nad referatem podkreślono m. inn. iż:

1) materiał podręczników na kl. IV jest tak obszerny, że nauczyciel nie może przerobić go w całości, ale zmuszony jest poszczególne partie opracowywać w skróceniu, aby rezultaty były gruntowne i dokładne,

2) nie należy przeciążać uczniów materiałem, lecz raczej zwracać uwagę na opanowanie języka ze względu na przyszłą pracę ucznia w liceum,

3) należy dbać o stronę gramatyczną i przestrzegać prawidłowej budowy zdań,

4) nauka języków odbywa się w niekorzystnych warunkach ze względu na przepełnienie klas i przeciążenie nauczycieli pracą.

Następnie p. Lindner omówił sprawę kursów wakacyjnych w Niemczech, a prof. U. S. B. p. dr Anders wygłosił wykład na temat: „Die deutsche Literatur im Spätmittelalter und ihre Kulturgeschichtlichen Grundlagen“.

W godzinach popołudniowych — na wspólnej konferencji z romanistami — omówiono zagadnienie pracy domowej ucznia, oraz wysiłków nauczyciela, celem osiągnięcia wyników w nauczaniu.

Kierownik Ogniska p. Waldman w referacie p. t. „Wyniki nauczania“ poruszył zagadnienia: a) organizacji pracy w związku z przepełnieniem klas, b) zadawania lekcji, c) pracy domowej ucznia, d) prowadzenia zeszytów pracy, e) lektury czasopism i gazet, f) poprawy prac piśmiennych, udzielając m. inn. następujących rad i wskazań:

1) Zadawanie lekcji powinno być bardzo starannie przeprowadzone, praca domowa ucznia musi bowiem łączyć się ściśle z tokiem lekcji, a nauczyciel może przy celowym zadawaniu wpływać na sposób jej odrabiania. Ulepszając zadawanie — ulepszamy wyniki.

2) Zasadniczą cechą pracy domowej młodzieży powinna być samodzielność ucznia, do

której nauczyciel wdraża go podczas lekcji. Pożądanym jest kontakt nauczyciela z opieką domową ucznia, celem udzielania wskazówek, jak należy pracować poza lekcjami.

3) Zagadnienie słownictwa jest najważniejsze w nauce języka obcego. Uczenie się słówek wymaga takiej metody, aby uwzględnione było powtarzanie nowych wyrazów w rozmaitych połączeniach, zdaniach i formach. Należy opracować system celowego traktowania słownictwa.

4) Zeszyt pracy ucznia winien być tak prowadzony, aby zapisywanie doń uwag i treści służyć mogło za materiał do powtarzania.

5) Mówienie chóralne (do kl. 3 włącznie) należy stosować w taki sposób, aby każde ćwiczenie chóralne miało określony cel.

6) Czytanie gazet i czasopism wymaga w następstwie zreferowania przez ucznia przeczytanego przezeń artykułu. Klasa wykorzystuje referat w streszczeniu ustnym lub piśmiennym.

7) Naczelnym zadaniem prac piśmiennych jest unikanie błędów. W tym celu należy wdrażać uczniów do możliwie poprawnego ujmowania tematu — korekturę traktuje się, jako ćwiczenie przy powtarzaniu zjawisk językowych, które uległy zapomnieniu.

8) Gramatykę należy doprowadzić do syntetycznego ujęcia w najprostszej formie, uwzględniając minimum i nie pomijając ważnych zjawisk językowych.

Z kolei kierownik Ogniska p. Ehrman w referacie p.t. „Nauczanie obcego języka nowożytnego w kl. I gimnazjalnej“ poruszył takie zagadnienia jak: a) okres bezpodręcznikowy, b) kiedy i jak należy stosować mówienie chóralne?, c) jak przerabiać podręcznik?, d) w jakiej mierze można stosować wyjaśnienia w języku ojczystym?, e) kontrola i utrwalanie słownictwa, f) utrwalanie ortografii, g) wybór prac piśmiennych, h) jak kontrolować zeszyty?, i) jak zadawać wypracowania domowe?, j) jak postępować z uczniami słabymi?, i udzielił m. in. następujących wskazówek:

1) Okres bezpodręcznikowy w języku niemieckim trwać winien 2 tygodnie, w języku francuskim — 3 tygodnie.

2) Chóralne ćwiczenia fonetyczne należałoby raczej zastąpić śpiewem.

3) O ile podręcznik okaże się za obszerny i wypadnie opuścić nie tylko czytanki, lecz i odpowiednie słówka i materiał gramatyczny, to należy opuszczony materiał przerobić w konwer-

sacjach na tle obrazków, słówka zaś zalecić wpisać do zeszytów pracy.

4) Reguły gramatyczne można podawać w języku ojczystym, ćwiczyć natomiast należy w języku obcym. W wyjątkowych tylko wypadkach można zezwolić na tłumaczenie (dla kontroli).

5) Przy nauce słówek nie można się ograniczyć do podawania oddzielnych wyrazów i ich znaczenia, należy natomiast tworzyć zdania, układać formy pytań i przeczeń, a nieznaną słówką — zapisywać na tablicy.

6) Utrwalenie ortografii osiąga się przez częste pisanie. Nauczyciel języka francuskiego powinien poświęcać na każdej lekcji kilka minut na ćwiczenia w ortografii, przy czym na tablicy pisze uczeń. Równocześnie z pisaniem w klasie należy ćwiczyć wymowę. Ćwiczenia przerobione w klasie można zlecić do piśmiennego wykonania w domu.

7) Jako prace piśmienne należy stosować przepisywanie z tablicy, zamianę osoby, auto-dyktat, dyktando, odpowiedzi na pytania.

8) Przeróbki gramatyczne poprawiać należy w klasie, celem jednak zapoznania się z indywidualnymi pracami piśmiennymi uczniów trzeba przynajmniej 2 razy w ciągu okresu zabrać zeszyty do domu (po jednym rzędzie w klasie) i wymagać sumiennego poprawiania błędów.

9) Przerobioną w klasie lekcję nauczyciel zadaje do domu ogłaszając po niemiecku (francusku) co ma być zrobione ustnie, a co piśmiennie. Pytania, stawiane po polsku, pozwolą nauczycielowi zorientować się, czy uczniowie rozumieją.

10) W stosunku do uczniów słabszych należy zbadać przyczyny braku postępów (lenistwo, choroba, przeciążenie, krótkowzroczność). Kontrola prac tych uczniów powinna być częstsza i staranniejsza. Słabszym należy dawać zadania domowe łatwiejsze w ramach ogólnie przerabianego materiału. Korepetycje uważać należy za środek ostateczny.

V.

Konferencja rejonowa nauczycieli matematyki odbyła się w dniu 24 listopada 1938 r. w lokalu Ogniska przy udziale 57 osób z Wilna i prowincji.

W ramach konferencji odbyły się dwie lek-

cje, z których jedną na temat odnalezienia równania stycznej do elipsy w kl. II liceum mat.-fiz. w I Państwowym Liceum i Gimnazjum im. Ad. Mickiewicza, prowadził p. S. Kowal, drugą zaś na temat wyprowadzenie pojęcia granicy funkcji w kl. IV gimn. w IV Państwowym Liceum i Gimnazjum im. E. Orzeszkowej przeprowadziła p. J. Turkowska. Dyskusja nad lekcjami ujawniła różne poglądy na kwestję dopuszczalnej w szkole ścisłości wyśłowienia i stopnia abstrakcji, jakiego możemy wymagać od młodzieży, wprowadzając pojęcie granicy ciągu i funkcji. Referat o funkcji i ciągłości dał obraz obecnego stanu i historycznego rozwoju tych pojęć.

Na popołudniowym zebraniu p. J. Bałtruskiewicz wygłosił zwięzły referat o nowych podręcznikach algebry dla I i II kl. licealnej.

Następnie kierownik Ogniska omówił ogólne wytyczne pracy zespołów i grup w bieżącym roku szkolnym. Wytyczne te dotyczą: a) ogólnych zasad, sprzyjających osiąganiu wyników, b) zbierania materiałów do koordynacji programu gimnazjum i liceum, c) konkretnych drobnych spostrzeżeń w sprawie ulepszeń w obowiązujących podręcznikach, d) zbierania materiału do zbiorów zadań, które muszą uzupełnić często nie wystarczający zapas zadań w podręcznikach.

W referacie: „O ujęciu zadań na miejsca geometryczne, jako zadań na przekształcenia punktowe“, podał kierownik Ogniska przykłady odmiennego od tradycyjnego traktowania tych zagadnień.

Na zakończenie prof. U. S. B. dr J. Rudnicki wygłosił referat p.t. „O przekształceniach w geometrii“, w którym zapoznał uczestników konferencji z pojęciem i rolą grupy przekształceń we współczesnej geometrii, wprowadzając pojęcie geometrii równoważnych i ilustrując możliwości oddziaływania tych teorii na konstrukcję szkolnych podręczników geometrii.

VI.

Konferencja rejonowa nauczycieli fizyki

odbyła się w dniu 18 listopada 1938 r. w lokalu Ogniska przy udziale 44 uczestników z Wilna i prowincji. W konferencji wziął udział wizytator ministerialny p. dr W. Ehrenfeucht.

Konferencję rozpoczęła jednogodzinna lekcja w II kl. liceum I Państwowego Liceum i Gimnazjum im. Adama Mickiewicza. Tematem lekcji było zjawisko Dopplera w dziedzinie pro-

mieniowania; celem jej — uwydatnienie znaczenia tego zjawiska dla astronomii. Lekcję prowadził kierownik Ogniska p. J. Kowal.

Po dyskusji nad lekcją kierownik Ogniska omówił sprawę wydawnictwa zbiorowego poświęconego metodyce fizyki. Zapoczątkowane przez b. instruktora ministerialnego p. dr B. Gaweckiego, wydawnictwo to ma na celu zebranie z całej Polski dorobku w dziedzinie metodyki fizyki i dostosowanie go do wymagań nowych programów gimnazjów i liceów ogólnokształcących. Programy te zawierają dużo materiału nowego, którego w dawnych programach gimnazjalnych nie było. Charakter nowych programów i sposoby ujęcia zawartego w nich materiału uległy również gruntownym zmianom. Stąd płynnie potrzeba takiego wydawnictwa. Opracowany przez Komitet Redakcyjny spis tematów do części szczegółowej tego wydawnictwa został już przed konferencją rozesłany do kierowników grup w Baranowiczach i Grodnie. Na konferencji odczytano niektóre wyszczególnione w tym spisie tematy oraz uwagi ogólne, dotyczące sposobu ich opracowania. Polecając tę sprawę jako szczególnie ważną i pilną uwadze uczestników konferencji, kierownik Ogniska prosił o zgłaszanie udziału w pracy nad wydawnictwem, która jednocześnie stanowiłaby główne zadanie w planie pracy Ogniska na bieżący rok szkolny.

Przechodząc do omówienia nowych książek i czasopism, kierownik Ogniska wskazała na szczególną wartość cyklu wydawnictw „Lektura z fizyki“ Książnicy-Atlas. Ostatnio ukazały się następujące tomiki tego wydawnictwa: „Przesyłanie obrazów na drodze elektrycznej i telewizja“ — Jeżewskiego, „Promienie Röntgena“ — Łastowieckiego, „Kinematograf“ — Podhorskiego-Okolowa.

Następnie kierownik Ogniska zwrócił uwagę na niektóre ważniejsze artykuły w ostatnich numerach czasopism dydaktycznych (Fizyka i Chemia w Szkole, Młody Technik, Physik und Chemie).

W sprawie spostrzeżeń nad realizacją programu w kl. I licealnej kierownik Ogniska na podstawie opinii nauczycieli stwierdził, że program ten nie jest przeładowany materiałem; nie wymaga on od nauczyciela ani pośpiechu ani nadmiernego wysiłku. Poza tym zwrócił uwagę na przejawiające się na terenie Ogniska zbytne teoretyzowanie materiału. Pod tym względem

istnieje zbyt duży kontrast pomiędzy nauczaniem fizyki w gimnazjum i liceum.

Przechodząc do omawiania programu gimnazjalnego kierownik Ogniska podał do wiadomości wyniki obrad ostatniego zjazdu kierowników Ognisk Metodycznych fizyki w tej sprawie oraz rezultaty przeprowadzonych ostatnio ankiet i stwierdził, że dostarczyły one sporo wartościowego materiału. Pozwoliły one ujednostajnić rozkład materiału i przez to usprawnić jego wykonanie, ponadto zaś wykazały trudności, jakie następcza wykonanie programu z powodu nadmiaru materiału, zwłaszcza w kl. III.

Następnie p. dr W. Staszewski w krótkim referacie streścił podany w ostatnim numerze „Physik und Chemie“ sposób badania ruchu ciała spadającego, polegający na fotografowaniu go lampą łukową zasilaną prądem sieciowym zmiennym o znacznym okresie zmian.

W związku z referatem zabrał głos p. E. Gold, który wskazał na możliwości stosowania w tym celu lampy jarzeniowej i kliszy panchromatycznej czułej na światło takiej lampy.

W dalszym ciągu konferencji p. T. Czarnecki demonstrował niektóre przyrządy do nauczania fizyki w gimnazjum i liceum, a p. E. Gold wygłosił referat na temat: „Doświadczenia z telewizji“, ilustrowany ciekawymi pokazami.

Jako punkt ostatni programu przedpołudniowego odbyła się wycieczka do zakładu astronomii U. S. B.

Część popołudniową konferencji poświęcono zagadnieniom astronomii. Dwa referaty wygłoszone przez prof. U. S. B. Wł. Dziewulskiego (Ruchy gwiazd i obrót galaktyki) i doc. U. S. B. W. Iwanowską (Widma gwiazd), miały za zadanie zaznajomić nauczycieli z niektórymi działami materiału programowego, których dawne programy gimnazjalne nie zawierały.

Po referatach rozpatrzono sprawę pomocy naukowych do astronomii.

Po zagajeniu dyskusji w tej sprawie przez kierownika Ogniska, zabrał głos wizytator ministerialny p. dr W. Ehrenfeucht, który wskazał na najpotrzebniejsze przyrządy i omówił ich zastosowanie oraz znaczenie przy nauczaniu astronomii, następnie zaś demonstrował zainstalowane w Ognisku stelarium do obserwacji ruchu gwiazd i słońca w różnych szerokościach geograficznych.

W wolnych wnioskach poruszono sprawę zorganizowania kilkudniowego kursu astronomii

dla nauczycieli. Potrzebę takiego kursu stworzyły nowe programy licealne, do realizacji których nauczyciel nie jest należycie przygotowany.

VII.

Konferencja rejonowa nauczycieli chemii odbyła się w dniu 19 listopada 1938 r. w lokalu Grupy metodycznej chemii przy udziale 34 osób z Wilna i Okręgu.

W konferencji wziął udział instruktor ministerialny p. Jan Harabaszewski.

Konferencję rozpoczęła dwugodzinna lekcja przykładowa w II klasie liceum mat.-fiz. w II Państwowym Liceum i Gimnazjum im. króla Zygmunta Augusta na temat: „Oznaczenie ciężaru cząsteczkowego metodą Meyera - Palmera i ustalenie wzoru chemicznego. Najprostsze węglowodory — metan, etylen, acetylen“. Lekcję prowadził kierownik Grupy p. L. Stępiński.

W dyskusji nad zagadnieniami opracowanymi na lekcji poruszono m. in. sprawę przygotowania podręcznika pracy laboratoryjnej dla ucznia. Podręcznik powinien uwzględniać jedynie techniczną stronę ćwiczeń.

Z kolei p. E. Juszkievicz wygłosił referat na temat: „Pojęcie pierwiastka w rozwoju historycznym“. Prelegent dał przegląd stopniowego kształtowania się pojęcia pierwiastka poczynając od filozofów greckich aż do chwili obecnej. Pojęcie to wiąże się dziś z wynikami najnowszych prac, dotyczących budowy atomu.

W godzinach popołudniowych p. M. Łojewski wygłosił referat na temat: „Punkty styczne pomiędzy programami chemii a P.W. w szkołach ogólnokształcących“.

Referent zwrócił uwagę na szereg metali i związków chemicznych, rozpatrywanych w nauce chemii w kl. III gimnazjum i w liceum, które ze względu na zastosowanie w technice wojennej należałoby szerzej z uczniami omówić. W dyskusji zaznaczono, że wobec obfitości materiału programowego i niedostatecznej ilości godzin lekcyjnych, nauczyciel chemii musi się ograniczyć do kilku zaledwie przykładów, wskazując natomiast młodzieży odpowiednią lekturę dla uzupełnienia wiadomości.

Następnie kierownik Grupy p. Stępiński zdał sprawę z obrad Podsekcji Dydaktycznej IV Zjazdu chemików polskich, który odbył się 2 lipca 1938 r. w Wilnie, po czym poruszył kwestię osiągania wyników w nauczaniu oraz omówił za-

gadnienie uwzględniania przy nauce chemii materiału ważnego ze względu na obronność kraju.

W ożywionej dyskusji na temat realizacji programu chemii w liceach zwrócono m. inn. uwagę na konieczność:

1) podkreślania tematów, zasługujących na specjalne uwzględnienie przy realizacji programu chemii w kl. I liceum mat.-fiz.,

2) rozważenia, jakich należałoby dokonać przesunięć w materiale i jakie tematy są trudniejsze względnie ciekawsze,

3) uzgodnienia stosunku materiału laboratoryjnego, demonstracyjnego i czysto wykładowego przy realizacji programu chemii organicznej w kl. II liceum mat.-fiz.,

4) ustalenia poglądów na ostatni rozdział z dziedziny zastosowań chemii organicznej w obu liceach,

5) zastanowienia się nad realizacją programu chemii w kl. II liceum humanistycznego,

6) rozważenia — czy należy zachować propozycję przesunięcia chemii metali ciężkich po chemii organicznej w liceum przyrodniczym.

Na zakończenie zwrócono uwagę na ukazanie się dwóch podręczników chemii dla II kl. liceum humanistycznego oraz postanowiono omówić je na najbliższej konferencji.

VIII.

Konferencja rejonowa nauczycieli zajęć praktycznych odbyła się w dniu 17 listopada 1938 r. w lokalu Ogniska przy udziale 44 osób z Wilna i prowincji. W konferencji wziął udział instruktor ministerialny p. Fr. Buczkowski.

Konferencję rozpoczęła lekcja praktyczna w klasie III gimn. w I Państwowym Liceum i Gimnazjum im. Ad. Mickiewicza na t. „Projektowanie przedmiotów ze szkła kształtowego“. Lekcję prowadził p. Z. Wencel.

Z kolei ten sam temat omówili w formie konspektów lekcyjnych p. A. Obiedziński i p. Z. Horbowy.

W ożywionej dyskusji jaka się po lekcji oraz referatach rozwinęła ustalono, że zanim uczniowie przystąpią do projektowania — winni:

a) posiadać niezbędne wiadomości dotyczące technologii danego materiału (skład chemiczny, struktura, własności, wyrób, znaczenie gospodarcze, znaczenie praktyczne na wypadek ob-

rony kraju np. wzmacnianie szyb przez naklejanie pasków papieru itp.),

b) zaznajomić się z rodzajem materiałów dodatkowych,

c) nauczyć się umiejętnego szukania form nowych drogą analizy form pierwotnych (przy szkłe kształtowym).

Szukanie nowych form i transformacja form pierwotnych, to najistotniejszy moment lekcji projektowania, do którego należy młodzież dobrze przygotować. Nauczyciel winien przykładowo wyjaśnić (na tablicy) i wskazać uczniom drogę do szukania nowych rozwiązań.

Po takich wskazówkach ze strony nauczyciela, uczniowie przystępują do samodzielnego poszukiwania przede wszystkim formy i proporcji danego przedmiotu, a dopiero po wypracowaniu i ustaleniu ogólnego kształtu, zastanawiają się nad połączeniem konstrukcyjnym poszczególnych elementów. Zaznajamianie uczniów z obróbką techniczną danego materiału na lekcji projektowania lub przed lekcją byłoby przedwczesne i należy je przenieść na właściwy etap jednostki metodycznej (tj. na czas wykonywania przedmiotu).

Podjęcie do projektowania może być różne. Uczeń może najpierw obrać dowolny temat, a potem wyszukać najodpowiedniejszy do tego celu materiał (np. butelkę) lub odwrotnie — mając do dyspozycji jedną lub więcej butelek, może zastanowić się jak wyzyska daną formę i co z tego zrobi. Ten drugi wypadek może być stosowany wtedy, kiedy materiał z góry narzuca gotowe formy, dające się zmienić tylko do pewnego stopnia (szkło kształtowe). Przy materiałach bardziej podatnych wychodzimy raczej od tematu. W żadnym wypadku nie można projektować form abstrakcyjnych, bez uwzględnienia materiałów, z których mają być wykonane.

Na ogół sprawa projektowania w nauczaniu zajęć praktycznych nie ma dostatecznego zrozumienia wśród nauczycieli tego przedmiotu. Nauczyciele są jeszcze wciąż nastawieni raczej na stronę techniczną, zaś nowy program wyraźnie podkreśla konieczność samodzielnej i twórczej pracy ucznia, która winna się przejawiać właśnie w projektowaniu. Nauczyciele unikają często projektowania, ponieważ nie zawsze mają do tego odpowiednie przygotowanie. Wynika to stąd, że nauczanie zajęć praktycznych ulegało ciągłym przeobrażeniom, a za tym i przygoto-

wanie nauczycieli w różnych okresach było różne. Poprawę tego stanu można by osiągnąć drogą samokształcenia.

Następnie instruktor ministerialny p. Fr. Buczkowski przeprowadził z uczestnikami ćwiczenia praktyczne na t. „Projektowanie form użytkowych ze szkła“. Z wykonanych projektów urządzono doraźną wystawę po czym p. Instruktor omówił poszczególne prace uzasadniając tezy wysunięte uprzednio w dyskusji nad lekcją.

Po tym referacie kierownik Ogniska p. W. Narudzki omówił najnowsze publikacje z zakresu zajęć praktycznych oraz zademonstrował opracowany przez siebie elektryczny przyrząd do obcinania butelek i urządzenie składu do metalu ponadto zaś opracowany przez p. S. Kulebę uchwyt do wiercenia otworów na tokarce oraz przedstawił zebrany plan pracy na rok szkolny 1938/39 a wreszcie poruszył szereg spraw aktualnych jak: przeszkolenie nauczycieli w kierowaniu pojazdami mechanicznymi, wprowadzenie do programu metalu profilowych, opracowanie środków pomocniczych do realizacji programu, kompletowanie bibliotek technicznych, dostarczanie prac uczniowskich na czas konferencji i nabywanie portretów ś. p. Wł. Przanowskiego dla pracowni zajęć praktycznych.

Z kolei instruktor ministerialny p. Fr. Buczkowski omówił organizację szkolenia młodzię podając szereg niezbędnych wskazówek praktycznych.

O przydział sprzętu do nauki jazdy należy zwracać się drogą służbową do Ministerstwa Komunikacji na podstawie okólnika z dnia 12 czerwca 1937 r. Nr. 1. S. 44/22. Ministerstwo przydziela wóz na zasadzie kontrasygnaty, która uprawnia do dostawiania wozu na miejsce przeznaczenia bez numeru rejestracyjnego. Wozy otrzymane można również dostawiać na podstawie zaświadczeń wydawanych przez Policję Państwową. Ministerstwo może przydzielać pojazdy mechaniczne z Warszawy lub innych województw. Jeżeli wóz jest przydzielony z Warszawy, wówczas odbiorca zgłasza się do Ośrodka Motoryzacyjnego (Warszawa, Smolna 30) celem zbadania przydatności pojazdu. Wóz otrzymany z przydziału należy zgłosić do ewidencji w Starostwie, a otrzymane zaświadczenie przesyłać wraz z podaniem do Województwa, celem zarejestrowania. Na wezwanie Wydziału Drogowego należy w ciągu 30 dni (jeśli termin nie jest

ściśle określony) przedstawić wóz do kontroli technicznej. Wydział Drogowy wydaje numery i karty rejestracyjne bezpłatnie. Zwolnienie od opłat drogowych uzyskuje się na zasadzie art. 11 p. 2 ust. z dnia 3 lutego 1931 r. o P. F. D. (Dz. U. R. P. Nr. 45 z 1933 r. poz. 352). Tablice rejestracyjne i napisy „Nauka jazdy“ należy umieszczać w miejscach widocznych. Garaże winny być suche i obszerne, w zimie opalane.

Naukę jazdy należy zaczynać na samochodzie, a potem dopiero przejść do motocyklu. Kurs dla uczniów winien trwać trzy miesiące. Ilość uczniów nie powinna przekraczać liczby 30. Szkolenie dzieli się na trzy części: teoretyczną, praktyczną i lekcje jazdy. Wykłady teoretyczne odbywają się dla wszystkich uczestników równocześnie, ćwiczenia praktyczne najlepiej prowadzić w grupach po 10 uczniów, jazdę zaś ćwiczyć z 4 uczniami. Do szkolenia w jeździe najlepiej angażować szoferów, jednak obecność nauczyciela jako opiekuna pedagogicznego jest zawsze konieczna.

Koszty związane z nauką pokrywa Komitet Rodzicielski lub sami uczniowie.

Opłaty egzaminacyjne przy nabywaniu prawa jazdy wynoszą dla uczniów:

za samochód i motocykl	12 zł.
za samochód	10 zł.
za motocykl	8 zł.

Automobilklub po uiszczeniu opłat i nadesłaniu wykazu kandydatów wyznacza egzaminatora.

Opłaty wnoszone przez uczniów winien nauczyciel odpowiednio księgować.

Do tego celu służą:

- a) Księga wkładek uczniowskich,
- b) „ rozchodowa,
- c) „ materiałowa.

Rodzice uczniów składają deklarację, że w razie wypadku, nie będą rościć pretensji do szkoły. Nauczyciel i uczniowie winni się asekurować od wypadku w odnośnych instytucjach.

Praktycznym sprzętem dla szkoły okazał się rower motorowy 100 cm³ „Fenomen“. Jazdę na tym rowerze można ćwiczyć nawet na boisku szkolnym; można go również wypożyczać uczniom za pewną opłatą.

Ministerstwo W. R. i O. P. dąży do utworzenia w większych miastach Ośrodków Motoryzacyjnych. Ośrodki takie organizują Ogniska metodyczne zajęć praktycznych. Celem ich jest

umożliwienie większej ilości szkołom korzystania z dobrze wyposażonego Ośrodka.

Na zakończenie kierownik Ogniska p. W. Narudzki omówił szczegółowo prace uczniowskie przywiezione przez uczestników, zwracając uwagę na prace wykonane zgodnie z założeniami programu i prace nie dociągnięte do poziomu.

W wolnych wnioskach omówiono sprawę organizacji kursu kierowania pojazdami mechanicznymi dla nauczycieli.

IX.

Konferencja rejonowa nauczycielek zajęć praktycznych dla dziewcząt odbyła się w dniu 18 listopada 1938 r. w lokalu Ogniska przy udziale 38 osób z Wilna i Okręgu.

Konferencję rozpoczął referat p. Ireny Andyszowej p.t. „Technika metalu“. Prelegentka poruszyła zagadnienia dotyczące strony: a) wychowawczej, b) kształcącej, c) organizacyjnej oraz d) kwestię celowości przedmiotu.

Przy omawianiu strony wychowawczej zwróciła prelegentka uwagę na zagadnienia związane z podejściem do pracy, jej ekonomią i wynikami, należytą organizacją, postawą gotowości i przystosowania do momentów nagłych i decydujących.

W związku z rozważaniem strony kształcącej referentka podkreśliła konieczność położenia szczególniejszego nacisku na przysposobienie młodzieży do jej przyszłych warunków pracy zawodowej i związanych z tym sposobów wychowania. Dziewczęta mają wykazać jak największe zainteresowania w związku z praktycznością przedmiotu jak i z artystycznym podejściem do tworzonych, nabywanych względnie projektowanych przedmiotów codziennego użytku. Zapoznanie się z metodą pracy, machiną i narzędziem ma uczynić z nich element orientujący się w zagadnieniach technicznych.

Strona organizacyjna pracy polega zdaniem prelegentki na należywym uszeregowaniu zarówno przedmiotu pracy, narzędzia, miejsca z tym związanego, jak i niezbędnych czynności.

Przy sposobności rozważania celowości przedmiotu zaznaczyła prelegentka, że chodzi tu nie tylko o rozwinięcie i zachowanie wzajemnie zębiającej się o siebie równowagi pomiędzy pracą umysłową a fizyczną, pracą mięśnia a pracą mózgu, lecz także o wskazanie nowych kierun-

ków i dróg należytego oceniania pracy rąk — pracy fizycznej.

Z kolei kierowniczką Ogniska p. R. Bańkowska zademonstrowała doświadczenie fizyczno-chemiczne pod nazwą „Działanie wanny galwanicznej“, która umożliwia wykonywanie szeregu czynności galwanizacyjnych metodą pracownianą jednocześnie zaś daje sposobność do zapoznania się z podstawowymi prawami fizyki i chemii.

Następnie omówiła kierowniczką Ogniska sprawy bieżące oraz plan pracy na rok szkolny 1938/39 po czym przeprowadziła lekcję szycia w klasie I-ej gimn. w IV Państwowym Liceum i Gimnazjum im. E. Orzeszkowej.

W dyskusji jaka się po lekcji rozwinęła omówiono szereg zagadnień z zakresu techniki szycia na maszynie, poruszono kwestię jednostki lekcyjnej oraz rozważano sprawę należytej realizacji programów.

W ramach konferencji urządzono wystawę prac uczniowskich, przywiezionych przez uczestniczki konferencji.

X.

Konferencja rejonowa nauczycieli rysunków odbyła się w dniach 15 i 16 listopada 1938 r. w lokalu Ogniska przy udziale 54 osób z Wilna i Okręgu.

Konferencja rozpoczęła się od lekcji w kl. I liceum mat.-fiz. w II Państwowym Liceum i Gimnazjum im. Króla Z. Augusta, prowadzonej na temat: „Kreślenie w rzucie równoległym—ukośnym kształtu brył geometrycznych“, przez p. Władysława Chmurę. W dyskusji polekowej ustalono co następuje:

1) W pracowni rysunkowej należy dążyć do prawidłowego nauczania kreślenia na desce rysunkowej z użyciem przykładnicy, ekerki, cyrkla. Papier winien być przypięty pineskami. Pismo znormalizowane wg. Rogińskiego. Ramka z podpisem na dole arkusza z prawej strony. Wymiar ramki 100 x 70 mm. Stosunek wysokości liter małych do dużych 7 na 10 mm.

2) Rzut równoległy ukośny jest widokiem przedmiotu, w którym wszystkie linie, idące w głąb, są do siebie równoległe, biegną pod kątem 45° i są skrócone o połowę.

3) Szkicem nazywamy odręczny rysunek przedmiotu na osobnej kartce papieru. Różni się on od właściwego rysunku tym, że jest wyko-

nany szybko i „na oko“, bez ścisłej skali, jest materiałem do wykonania właściwego rysunku i jest dla nauczyciela sprawdzianem, że uczeń zrozumiał treść ćwiczenia.

4. Właściwy rysunek techniczny składa się z trzech faz rozwojowych: a) cały rysunek wykonywa się ołówkiem, cienkimi liniami ciągłymi, b) rysunek po sprawdzeniu „wyciąga się“ grafionem i tuszem, linie widoczne dla oka — mocną kreską nieprzerwaną, linie niewidoczne — kreskami przerywanymi o połowę większymi, oś — długą linią przerywaną z kropką w środku, c) rysunek wykończa się, podpisuje, omawia ogólnie.

Następnie, kierownik Ogniska metodycznego fizyki p. J. Kowal wygłosił referat na t.: „Rysunek schematyczny prostych maszyn — jako zagadnienie korelacji nauki rysunków z fizyką“, zwracając przy tym szczególną uwagę na konieczność wykonywania przez uczniów na lekcji fizyki rysunku tablicowego. Jest to rysunek odręczny i służy najczęściej do objaśnienia ustnych odpowiedzi. Kreślenie przyrządami ma w tym wypadku mniejsze zastosowanie. P. Kowal omówił i objaśnił rysunkiem tablicowym schematy: śruby mikrometrycznej, silnika spalinowego, lupy, wagi, odbiornika kryształkowego, dźwiga, kołowrotu z rzutem bocznym.

Po dyskusji nad referatem omówił kierownik Ogniska p. J. Bodziński wytyczne przy korelacji rysunków z nauczaniem fizyki. Rysunek schematyczny odręczny jest stosowany w gimnazjum przy ćwiczeniach poobserwacyjnych. Należy więc do tej jednostki metodycznej przygotować odpowiedni dobór modeli, wypożyczonych z pracowni fizycznej. Osobny dział stanowią kreślenia w kl. IV gimnazjalnej. Program obecnie obowiązujący przewiduje kreślenie aparatów i maszyn w związku z nauką fizyki.

Z kolei kierownik Ogniska wygłosił referat p. t.: „Formy linorytowe w kl. II licealnej“ ilustrowany pokazami prac uczniów. Ćwiczenia graficzne w linoleum tworzą osobną jednostkę metodyczną, którą dzieli się na kilka jednostek lekcyjnych: 1) omówienie tematu i projektowanie w materiale zastępczym (materiałem zastępczym jest papier biały rysunkowy S1, narzędziem — nożyk introligatorski Wojnarowicza, formy wydobywa się przez cięcie w głąb papieru), 2) omówienie i wydobywanie kształtu liter przez cięcie w głąb papieru, 3) korekta pierwszego ćwiczenia i wyko-

nianie ostateczne projektu na plakat linorytowy, 4) przeniesienie projektu na płytke linoleum i wycinanie właściwymi narzędziami linorytowymi, 5) wykończenie zadania, napuszczenie płyty farbą drukarską, odbicie pod prasą, omówienie wykonanych prac.

W godzinach popołudniowych odbył się ilustrowany przezroczami wykład prof. U. S. B. dr Rajmunda Gostkowskiego p. t. „Sztuka starożytna, cz. I — Malarstwo“.

Po wykładzie omówiono szereg spraw bieżących Ogniska.

W drugim dniu odczytał kierownik Ogniska p. Józef Bodziński sprawozdanie z prac za rok ubiegły oraz rozdzielił między uczestników konferencji tematy na rok bieżący, następnie zaś wygłosił referat na temat uwzględnienia w nauce rysunku elementów P. W., projektując następujący rozkład materiału:

Klasa I gimn. Przy rysunku szkicowym poobserwacyjnym młodzież rysuje i maluje ordery i odznaczenia polskie. Spośród wszystkich orderów najczcigodniejsze są te, które zdobywa się za bohaterską odwagę, za krew ofiarnie przelaną za Ojczyznę, to też order *Virtuti Militari*, *Krzyż Walecznych*, a następnie *Krzyż Niepodległości* mają, zwłaszcza w oczach młodzieży, największą wymowę i cenę. Równocześnie z ćwiczeniami rysunkowymi możemy zaznajamiać młodzież z odznakami stopni w wojsku lądowym i marynarce wojennej (na czapkach, naramiennikach i rękawach).

Klasa II gimn. Uczeń poznaje i szkicuje płasko, poobserwacyjnie narzędzia potrzebne do służby pionierskiej w wojsku. Są to następujące narzędzia: łopatką piechoty, łopata saperska, oskard do rozbijania twardego gruntu, siekiera, toporek, piła poprzeczna, nożyce do przecinania drutów kołczastych. Z nauki o broni narysować można przede wszystkim bagnet, części karabinu, np. zamek, przyrząd spustowy, rakiętnicę 25 mm, służącą do strzelania rakiętami w celu oświetlenia przedpola w nocy, — sylwety karabinów maszynowych „Maxim“ i „Hotchkiss“.

Klasa III gimn. Krótkie wiadomości z O. P. L. i O. P. Gaz., poparte rysunkiem poobserwacyjnym, lub z natury. Uczniowie rysują maskę przeciwgazową R. S. C. Pożądane będą wykresy graficzne prawidłowego sposobu użycia maski; maska w pozycji normalnej, maska w po-

zycji pogotowia, uchwyt maski przed nałożeniem, prawidłowo nałożona maska. Z liternictwa można wykonać tablice orientacyjne gazów bojowych z wyszczególnieniem: nazwy gazu, wzoru chemicznego, cech rozpoznawczych zaburzeń w organizmie, obrony (wykrywanie, środki niszczące gazy, środki ochronne) i ratownictwa, (środki zapobiegawcze i pierwsza pomoc). Przy ćwiczeniach graficznych zapoznać można uczniów z typami samolotów wojskowych (afisze, plakaty propagujące L. O. P. P.).

Klasa IV gimn. Zaznajomienie uczniów z mapą wojskową i powiększanie odcinka tej mapy — z uwzględnieniem punktów strategicznych. Ćwiczenia te należy traktować jako grafikę użytkową. Uczeń poznaje równocześnie główne znaki topograficzne, używane na szkicach polowych.

Klasa I lic. Uczniowie pogłębiają umiejętność powiększania odcinka mapy wojskowej. W wynikach nauczania uczeń jest zdolny wykonać szkic topograficzny wykończony i prawidłowo opisany.

Klasa II lic. Uczniowie wykonują szkice odległościowe. Szkice takie są sporządzane na wycieczkach w terenie. Szkic odległościowy jest prosty w wykonaniu, sporządza się go w tym celu, ażeby dać dowódcy zawczasu dokładne dane o odległościach ważniejszych przedmiotów, na przedpolu zajętego stanowiska. Poszczególne przedmioty terenu są rysowane tak jak wyglądają t. zn. w perspektywie. Na szkicach perspektywicznych uczeń oznacza ukształtowanie terenu. Przedmioty takie jak tor kolejowy, rzeka, łąki itp. oznacza się w liniach możliwie najprostszych z zachowaniem zasad perspektywy. Zamknięciem tych ćwiczeń będzie t. zw. szkic

kombinowany. Jeżeli zwiadowca, mający za zadanie wykonanie szkicu marszowego, wykonał go tylko z lewego brzegu rzeki, z prawego brzegu nie może go natomiast wykonać, gdyż jest on zajęty przez nieprzyjaciela, musi on szkic takiego odcinka wykonać ze stanowiska obserwacyjnego, sposobem perspektywicznym.

Nauka rysunków, uwzględniając przytoczone powyżej zagadnienia, stanie się przedmiotem bardzo cennym dla przygotowania młodzieży do obrony kraju. Absolwent szkoły średniej ogólnokształcącej będzie posiadał przygotowanie rysunkowe konieczne do dobrego wypełnienia obowiązków niższego dowódcy. W związku z powyższymi ćwiczeniami należy do biblioteki nauczyciela rysunków zakupić następujące książki: 1) Jan Niezbrzycki — Nauka o terenie. Wyd. II. Warszawa 1928. Główna Księgarnia Wojskowa (3 zł); 2) Łoza St. Ordery i odznaczenia polskie. Państwowe wydawnictwo książek szkolnych we Lwowie 1938 (zł 2.60); 3) Pęczkowski Mieczysław mjr. dypl. Umundurowanie wojska, marynarki wojennej i przysposobienia wojskowego w Polsce. Wyd. Głównej Księgarni Wojsk. Warszawa 1935 (zł 3).

Następnie prof. U. S. B. dr Rajmund Gostkowski wygłosił wykład, ilustrowany przezręczami p. t. „Sztuka starożytna, cz. II — Rzeźba i architektura“. Na zakończenie p. Leon Dołżycki, kierownik Ogniska metodycznego rysunków w Warszawie mówił na temat: „Metodyka ćwiczeń rysunkowych w zakresie figury ludzkiej i głowy (w gimnazjum i liceum)“, ilustrując swój ciekawy referat rysunkami uczniów szkół średnich oraz demonstrując oryginalne rysunki ze szkół japońskich.

* * *

*

KRONIKA.

Szkolnictwo średnie ogólnokształcące.

Kurs geograficzno-geologiczny i mineralogiczno-fotograficzny

W r. 1938 staraniem Oddziału Wileńskiego Zrzeszenia Polskich Nauczycieli Geografii oraz przy poparciu Kuratorium S. Wil. odbyły się dwa kursy dla nauczycieli geografii, uczących w liceach ogólnokształcących na wydziale przyrodniczym: jeden w terminie wiosennym, drugi w zimowym. Oba kursy zostały zorganizowane przez Oddział Wil. T-wa Geologicznego i przez T-wo Muzeum Ziemi. Kierownictwo kursu spoczywało w rękach prof. dr E. Passendorfera i prof. dr St. Mał-

kowskiego. Wykłady i ćwiczenia odbywały się w Zakładach Geologii i Mineralogii U. S. B.

W każdym kursie wzięło udział 15 osób, z tego 7 z Wilna, 4 z Grodna, 2 z Baranowicz i po 1 osobie z Głębokiego i Nowogródka.

Przedmiotem kursu w czerwcu było omówienie realizacji programu geografii i geologii w kl. II liceum oraz zapoznanie się z najnowszymi zdobyczami z zakresu geografii i geologii ogólnej i regionalnej oraz przerobienie szeregu ćwiczeń z zakresu paleontologii i petrografii ze szczególniejszym uwzględnieniem wyzyskania warunków miejscowych do nauczania mineralogii w szkole. W ramach kursu odbyły się dwie pół-

dziennie wycieczki: jedna pod kierownictwem prof. Passendorfera w dolinę Wilii i druga pod przewodnictwem mgr. Kłyszynskiej na Łysą Górę w celu sporządzenia zbioru skał z materiału morenowego.

W grudniu odbył się drugi kurs, jako uzupełnienie wiosennego, poświęcony wyłącznie mineralogii i petrografii. Zajęcia na kursie odbywały się w zakładzie Mineralogii U. S. B. pod kierownictwem mgr. A. Kłyszynskiej. Były to wyłącznie ćwiczenia i obejmowały metody oznaczania minerałów:

I. na podstawie cech zewnętrznych (badania polysku, przezroczystości, barwy, barwy rysy, spójności, łupliwości, przełomu, twardości i skupienia).

I. na podstawie analizy dmuchawkowej i reakcji chemicznych:

a. czynności przygotowawcze (przygotowanie rurek zamkniętych i otwartych, proszkowanie minerałów, zapoznanie się z częściami płomienia, nauka dmuchania itp.).

b. badanie minerałów: 1. w rurce zamkniętej i otwartej (siarczku żelaza FeS_2 , arsenopiryty $Fe As S$, antymonitu $Sb_2 S_3$, cynobru HgS .);

2. naloty na węglu, prażenie galeny $PbCO_3$, blendy cynkowej ZnS ;

3. barwienie perły boraksowej (próba hematytu Fe_2O_3 ; węgla miedzi $CuCO_3$; chalkopiryty $Cu Fe S_2$;

5. oznaczanie wody krystalicznej;

5. reakcji z kwasami.

Poza mineralogią kilka godzin poświęcono petrografii skał ogniowych.

*

Szkolnictwo zawodowe.

Konferencja ustrojowo - programowa szkół doksztalających zawodowych.

W dniach 18 i 19 listopada 1938 r. pod przewodnictwem Pana Kuratora M. B. Godeckiego i przy udziale ministerialnych wizytatorów p. A. Wójtowa i p. J. Sobińskiego odbyła się w lokalu Kuratorium konferencja ustrojowo-programowa szkół doksztalających zawodowych. W konferencji brali udział: Przedstawiciele Białostockiego, Nowogródzkiego i Wileńskiego Urzędu Wojewódzkiego, Okręgowy Inspektor Pracy, Przedstawiciel Zarządu Miejskiego m. Wilna, Dyrektorzy Izb Rzemieślniczych w Nowogródku i w Wilnie, Przedstawiciel Izby Przemysłowo-Handlowej w Wilnie oraz Kierownicy szkół doksztalających zawodowych z całego Okręgu.

Konferencję zagał pan Kurator, witając zebranych, podkreślił doniosłość zadań, jakie mają wypełnić szkoły doksztalające zawodowe oraz zaznaczył, że Okrąg Szkolny Wileński pod względem ilości szkół jeszcze nie dorównał okręgom zachodnim, że udział samorządów w pokrywaniu wydatków na utrzymanie szkół w znacznej mierze nie odpowiada istotnym potrzebom tej dziedziny i że niektóre samorzady w ogóle uchylają się od obowiązku utrzymywania publicznych szkół doksztalujących zawodowych; zwrócił specjalną uwagę na zagadnienie wychowania w tych szkołach, szczególnie ważne ze względu na środowisko, w jakim młodzież rzemieślnicza pracuje.

Po przemówieniu Pana Kuratora ministerialny Wizytator Szkół p. A. Wójtow wygłosił referat pod tytułem „Organizacja i sprawy finansowe publicznych szkół doksztalujących zawodowych“. Omówił kolejno ustawy, normujące obowiązek doksztalowania młodzieży pracującej; ustawę z dnia 29 marca 1937 r. o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół doksztalujących zawodowych, rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. o organizacji szkół doksztalc. zaw. i wreszcie statut Publ. Szkoły Doksztalującej Zawodowej, który powinien zastąpić dotychczasowe statuty. Szczególną uwagę zwrócił p. Wizytator na konieczność współpracy z zarządami gmin, a zwłaszcza w sprawach finansowych, dążyć do tego, by w budżetach gmin były przewidziane kwoty, niezbędne do zaspakajania potrzeb szkół doksztalujących zawodowych. Specjalnie podkreślił okoliczność, że obecnie szkolnictwo to znalazło bardzo duże zrozumienie i zainteresowanie wszelkich czynników miarodajnych i sytuację tę scharakteryzował określeniem: „frontem do szkół doksztalujących zawodowych“. Po referacie wywiązała się ożywiona dyskusja.

Następne referaty: 1) Programy szkół doksztalujących ogólnozawodowych i 2) programy szkół doksztalujących zawodowych specjalnych wygłosił ministerialny Wizytator Szkół p. J. Sobiński. Na wstępie w ogólnym zarysie podał historię powstania programów szkół doksztalujących zawodowych. Są one wynikiem doświadczenia lat ubiegłych. Dla nauczania ściśle zawodowego przewiduje się albo tworzenie specjalnych grup zawodowych, albo też uruchomienie szkół specjalnych. Programy szkół są zaktualizowane i ściśle związane z życiem i warsztatami pracy młodzieży. Przy ich realizacji nie powinno zapominać się o rozwijaniu zmysłu gospodarczego, kultu pracy, o budzeniu wiary we własne siły. Aczkolwiek programy są tymczasowe, to w żadnym wypadku nie są dopuszczalne żadne odstępstwa od nich wzgl. dowolności.

Po referatach odbyła się dyskusja.

Na zakończenie konferencji, przed omówieniem spraw bieżących, Naczelnik Wydziału Szkolnictwa Zawodowego omówił ważniejsze wytyczne wychowania zawodowego w szkołach doksztalujących zawodowych, podkreślając niezbędność zwrócenia szczególnej uwagi na organizację pracy w samych szkołach, na systematyczność prowadzenia notatek, na konieczność zniesienia stosowanych dotychczas brulionów itp.

Przechodząc do spraw bieżących Naczelnik omówił prowadzenie administracji szkolnej, zwracając uwagę na terminowe załatwianie zarządzeń.

*

Oświata Pozaszkolna.

Konferencja Instruktorów Oświaty Pozaszkolnej.

W dn. 12—13 grudnia 1938 r. w sali konferencyjnej Kuratorium pod przewodnictwem p. Kuratora M. B. Godeckiego odbyła się okręgowa konferencja obwodowych instruktorów O. P. Z ramienia Ministerstwa w konferencji wzięli udział: Naczelnik Wydziału Oświaty Pozaszkolnej p. Konewka Antoni i Ministerialny Wizytator Szkół p. Janiczek Józef. Z Kuratorium: Na-

czelnicy, Kierownicy i pracownicy pedagogiczni Wydziałów i Oddziałów.

Program konferencji obejmował:

1. Zagajenie przez p. Kuratora.
2. Syntetyczny referat o pracy O. P. w Okręgu na tle sprawozdania z r. 1937/38 i materiałów z 1938/39 r.
3. Kursy i szkoły dokształcające dla przedpoborowych, młodocianych i dorosłych.
4. Organizacja pracy w zakresie teatrów i chórów ludowych.
5. Sposoby ożywienia czytelnictwa.
6. Dokształcanie pracowników oświatowych.
7. Organizacja pracy Powiatowych i Gminnych Komisji O. P. Organizacja pracy O. P. na terenie gminy.
8. Sprawy administracyjno-gospodarcze.
9. Wnioski — dyrektywy. Zamknięcie konferencji.

Całość obrad konferencji odbyła się pod znakiem realnego spojrzenia na stan i dotychczasowe wyniki pracy w Okręgu oraz należytej organizacji i pogłębienia treści najżywoźniejszych form pracy oświatowej po linii najaktualniejszych potrzeb terenu i Państwa.

*

KOMUNIKATY NIEURZĘDOWE.

Z Okręgowej Komisji Kół Młodzieży P. C. K. w Wilnie.

Okręgowa Komisja Kół Młodzieży w Wilnie Polskiego Czerwonego Krzyża pismem z dnia 9 listopada 1938 r. Nr 409/Mł. powiadomiła, że z dniem 1 listopada 1938 r. p. Halina Okryńska przestała pełnić obowiązki instruktorki Kół Młodzieży P. C. K. z ramienia Komisji Okręgowej — obowiązki te objęła p. Maria Pozniakówna z dniem 1 listopada 1938 r. Zgodnie z § 26 Regulaminu Kół Młodzieży P. C. K. powołana instruktorka, z zachowaniem postępowania przewidzianego w zacytowanym § Regulaminu, ma odwiedzać Koła Młodzieży PCK. w Okręgu, udzielać im instrukcji w odniesieniu do organizacji pracy i strony wychowawczej, a spostrzeżenia swoje komunikować Dyrekcji lub Kierownictwu szkoły.

Podając powyższe do wiadomości — Okręgowa Komisja Kół Młodzieży w Wilnie prosi pp. Dyrektorów i Inspektorów Szkolnych o przychylne ustosunkowanie się do pracy instruktorki w Kołach Młodzieży P. C. K.

*

**ZAPISUJMY SIĘ NA CZŁONKÓW
TOWARZYSTWA POPIERANIA BUDOWY
PUBLICZNYCH SZKÓŁ POWSZECHNYCH!**

W dyskusji wysunięto przede wszystkim sprawy: koordynacji i organizacji pracy o. p. na szczeblu powiatu i gminy; dokształcania czynnych pracowników o. p. w terenie; ożywienia czytelnictwa; zapewnienia lepszej frekwencji na kursach dla przedpoborowych; rozśpiewania terenu i pogłębienie treści pracy teatralnej.

Dużą uwagę zwrócono na organizację planowej opieki oświatowo-wychowawczej w odniesieniu do młodocianych w wieku 14—18 lat, głównie tych, którzy kończąc szkołę powszechną nie kształcą się dalej — celem utrwalenia i rozwinięcia pracy zapoczątkowanej przez szkołę powszechną.

W związku z znacznym odplywem młodzieży wiejskiej do miast — podkreślono konieczność dokształcania tej młodzieży, która ze względów praktyczno-życiowych pragnie zdobyć wykształcenie w zakresie 7-u klas szkoły powszechnej.

Zagadnienia, wysunięte w czasie konferencji, uzupełnione dyskusją, zostaną przepracowane przez Oddział O. P. i podane do wiadomości Inspektorom Szkolnym jak też ogółowi pracowników oświatowych w Okręgu za pośrednictwem Dziennika Urzędowego K. O. S. Wil.

Zamiast życzeń świątecznych.

Zamiast życzeń świątecznych i noworocznych oraz podziękowań za przysłane życzenia Pan Kurator Okręgu Szkolnego M. B. Godecki złożył za pośrednictwem „Kuriera Wileńskiego“ na rzecz T-wa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych zł 20.—

*

Urzednicy Kuratorium O. S. Wil. na ten cel złożyli:

PP. inż. Nieciejowski Ludwik	zł 3.—
Dr Wroński Stanisław	„ 2.—
Gulbinowa Ewa	„ 2.—
Fela Józef	„ 3.—
Zubelewiczówna Antonina	„ 2.—
Rzeszowski Edward	„ 2.—
Dr Balicki Juliusz	„ 5.—
Gryglewski Wiktor	„ 5.—
Młodkowski Tadeusz	„ 3.—
Poźniak Tadeusz	„ 2.—
Niessner Henryk	„ 2.—
Licznarowski Antoni	„ 1.—
Onoszko Czesław	„ 1.—
Żeludziejewicz Szymon	„ —50
Kranc Stefan	„ 1.—
Umperowicz Jan	„ —50
Rymiński Stanisław	„ —50
Słoński Władysław	„ —50
Kochnowski Stanisław	„ —50
Zacharzewska Oktawia	„ —50

*

SPIS KSIĄŻEK

nabytych

przez Centralną Bibliotekę Pedagogiczną przy K. O. S. Wil. w Wilnie

w listopadzie — grudniu 1938 r.

Pedagogika i dydaktyka.

- Almanach szkolnictwa żydowskiego w Polsce. Tom I. W-wa 1938.
- Bizoń, Fr.** Wychowawczy ideał Cyncerona. Katowice 1938.
- Błasikowa, H.** Inscenizacje i ilustracje pieśni w szkole. W-wa 1938.
- Bykowski, L.** Monografia gminy szkolnej im. M. Łomnickiego. Poznań 1933.
- Cechnowiczówna, C.** Państw. szkoła przyspos. gospodyń w Antowilu. Wilno 1938.
- Chruściel, S.** Szkoła państwowa a mniejszości narodowe w Polsce. Lwów 1938.
- Congrès, Premier, mondial de la jeunesse. 1936. Geneve 1936.
- Goryński, L. i. i.** Karność w praktyce szkolnej. Katowice 1937.
- Hławiczka, K. i Baranowska-Borowa, J.** Przewodnik metod. do „Moja piosenka“. Katowice 1938.
- Hovre, De, F.-Tochowicz, P.** Podstawy współczesnej pedagogiki. Włocławek 1938.
- Informator — szkoły zawodowe. Rok szkolny 1938-39. W-wa 1938.
- Jeleńska, L. — Rusiecki, A. M.** Metodyka arytmetyki i geometrii w pierwszych latach nauczania. Poznań 1939.
- Kiełczewska, M.** Ćwiczenia na mapie topograficznej w gimnazjum. Lwów 1938.
- Korta, K.** Gimnazjum św. Anny w Krakowie—wspomnienia ucznia. Kraków 1938.
- Korupczyńska, R. — Świdarska - Jarmolowiczowa, J.** Wielkie święto — II-XI — W-wa 1938.
- Krawczykowski, F.** Lekcje ćwiczeń cielesnych w kl. I—IV szkoły powsz. W-wa 1938.
- Krystosik, J.** Katechetyka w szkole powszechnej. Poznań 1938.
- Kulpa, J.** Nauczanie wierszy w szkole powszechnej. W-wa 1939.
- Marcinek, S.** Niedzielny Uniwersytet Wiejski T. S. L. Kraków 1937.
- Milenkiewicz, J.** Badanie wyników naucz. języka polsk. w kl. I. Poznań 1935.
- Milenkiewicz, J.** Zasady organizacji samokształcenia nauczycieli. Poznań 1939.
- Niesiołowski, A.** Koła oświatowo-wychowawcze. Poznań 1939.
- Piasek, F.** Materiały do dziejów Seminarium Naucz. w Wymyślinie. 1867—1916. Płock 1939.
- Posadzy, L.** Poglądy pedagogiczne Mickiewicza. Poznań 1938.
- Regulamin egzaminu dojrzałości w liceum ogólnokształcącym. Lwów 1938.
- Rudawski, L.** Zarys metodyki zajęć rękodzielniczych. Poznań 1938.

- Rudniański, S.** Idea wychowania — społecznego w dziejach myśli pedagog. W-wa 1938.
- Spis ksiązek szkolnych dla szkół zawodowych. I-IX-38. Lwów 1938.
- Stenzel, R.** Zwolnienia od gimnastyki. Lwów 1938.
- Swadkowski, J.** Chrestomatija po historii pedagogiki. Tom. I. Moskwa 1938.
- Szyryński, W.** Wycieczki harcerskie. W-wa 1938.
- W. O. W. Szczegółowe plany nauki religii katol. dla szk. powsz. Kraków 1938.
- Wiwczaruk, A.** Plany pracy wychowawczej w klasach starszych szk. powsz. W-wa.
- Woycicki, A.** Wychowanie społeczeństwa. Lublin 1938.
- Żakówna, M.** Wycieczkowanie młodzieży. Lwów 1938.

Folozofia, Psychologia.

- Ajdukiewicz, K.** Propedeutyka folozofii. Lwów 1938.
- Arystoteles.** Etyka Nikomachejska. Lwów 1938.
- Blaustein, L.** O ujmowaniu przedmiotów estetycznych. Lwów 1938.
- Durant, W.** Życie i twórczość wielkich filozofów. T. II. W-wa 1938.
- Kaczorowski, S.** Logika matematyczna. Cz. I. Lwów 1938.
- Koneczny, F.** Rozwój moralności. Lublin. 1938.
- Kosibowicz, E.** Problem niemoralności. W-wa 1938.
- Metallmann, J.** Wprowadzenie do zagadnień filozoficznych, I. Kraków 1939.
- Pieter, P.** Poziom inteligencji a środowisko. Katowice 1938.
- Rubczyński, W.** Problem kształtowania charakteru. Poznań 1938.
- Sawicki, F.** Fenomenologia wstydlivosti. W-wa 1938.
- Schermann, R.** Pismo nie kłamie — psychografologia. Kraków 1939.
- Szuman, S.** Charakter... Lwów 1938.
- „ „ Czy filozofia jest potrzebna? Lwów 1938.
- „ „ Rozwój pytań dziecka. W-wa 1939.
- Twardowski, K.** Rozprawy. Lwów 1938.
- Witwicki, W.** Rozmowa z pesymistą. Lwów 1938.
- Zbroja, F.** Etyczne poglądy Świętochowskiego. Łomża 1938.

Nauki społeczne.

- Alter, W.** Człowiek w społeczeństwie. W-wa 1938.
- Amos, M.** Konstytucja angielska. W-wa 1938.
- Aulard, A.** Eléments d'instruction civique. Paris 1907.
- Barone, E.** Zasady ekonomii politycznej. Kraków 1938.
- Bilans gospodarczy 10-lecia Polski Odrodzonej. Tom. I—II. Poznań 1938.
- Burdecki, F.** Technika i przemysł w dawnej Polsce. Lwów 1938.

- Chromecki, T.** Autorytatywne Państwo korporacyjne Mussoliniego. W-wa 1938.
- Duguit, L.** Kierunki rozwoju prawa cywilnego od 19 w. W-wa 1938.
- Dunajewski, J.** Wykład ekonomii politycznej. Kraków 1935.
- Gide, K.** Pierwsze wiadomości z ekonomii politycznej. W-wa 1925.
- Jaczynowski, J.** Gospodarka Polski. W-wa 1938.
- Kruczkowski, L.** W klimacie dyktatury. Kraków 1938.
- Kuropatwińska, M.** Ogrody działkowe a kultura miast. W-wa 1928.
- Lechnicki, T.** Problem centralny. W-wa 1938.
- Mackiewicz, S.** Dziś i jutro. Wilno 1929.
- Mackiewicz, S.** Kropki nad i. Wilno 1927.
- Mackiewicz, S.** Myśl w obcęgach. Wilno.
- Maliszewski, S. C. O. P.** W-wa 1938.
- Miedziński, B.** Uwagi o sprawie żydowskiej. W-wa 1938.
- Mioszewicz, E. i. i.** Rzeczpospolita, jej prawa i urzędy. W-wa 1938.
- Podoski, W.** Imperium Brytyjskie — rozwój ustroju konstytucyjnego. W-wa 1938.
- Problem upowszechnienia wartości kulturalnych. W-wa 1938.
- Radbruch, G.** Zarys filozofii prawa. W-wa 1938.
- Ręgorowicz, L.** Stosunki narodowościowe na Śląsku. Poznań 1933.
- Rocznik statystyczny m. Wilna 1936. Wilno 1938.
- Schopen, E.** Morze Śródziemne areną dziejowych rozstrzygnięć. Lwów 1938.
- Sławiński, T.** Zagadnienia gospodarcze Polski współczesnej. W-wa 1938.
- Sławiński, Z.** Zagadnienie planowania gospodarczego. Katowice 1938.
- Vinson, P.** Instruction civique, droit usuel, économie politique. Paris 1922.
- Wasiutyński, W.** Między III Rzeszą a III Rosją. W-wa 1938.
- Wedlich, K.** Tęczowy sztandar spółdzielczy. Poznań 1939.
- Wilbois, J.** Le chef d'entreprise, sa fonction et sa personne. Paris 1926.
- Wolter, W.** Zarys systemu prawa karnego cz. I—II. Kraków 1933-34.
- Wrzosek, A.** Śląsk za Olzą — obraz gospodarczy. W-wa 1938.
- Matematyka i przyroda.**
- Bohuszewiczówna, Z.** Służba zdrowia w świecie owadów. W-wa 1938.
- Dąbrowska, J.** Życie i przeszłość torfowisk. W-wa 1938.
- Dyakowska, J.** Przymierze z przyrodą. Lwów 1938.
- Estreicher, T. Tomanek, L.** Chemia zdobyła świat. Kraków 1938.
- Goldschmidt, R.** Nauka o dziedziczności. W-wa 1938.
- Kalinowska, Z.** Wśród zjawisk geograficznych. Lwów 1938.
- Mowszowicz, J.** Świat przyrody żywej w szkole. Wilno 1938.
- Orłoś, H.** Znaczenie grzybów w przyrodzie i gospodarce. Lwów 1938.
- Romer, E.** Pogląd na klimat Polski. Lwów 1938.
- Sekutowicz, S.** Ryby. Gady. Ptazy. Lwów 1938.
- Steinhaus, H.** Kalejdoskop matematyczny. Lwów 1938.
- Nauki stosowane.**
- Ehrlich, E.** Jak sprzedawać. Lwów 1938.
- Ehrlich, E. i Tyrowicz, L.** Wystawa sklepowa. Lwów 1938.
- Tatoń, A. i Jabłowski, K.** Sprzedaż sklepowa. Lwów 1937.
- Teka robocza organizacji i techniki handlu. Lwów.
- Tępa, J.** Na polskiej antenie. Lwów 1938.
- Wasiutyńska, J.** Telefony. Lwów 1938.
- Sztuki piękne i sporty.**
- Brumer, W.** Majningeńczycy. Lwów 1938.
- Brzozowski, K.** Pieśni historyczne. Lwów 1938.
- Drózd, J.** Wiązanka tańców śląskich. Poznań 1937.
- Frenkiel, T.** Mieczysław Frenkiel. W-wa 1939.
- Górska, P.** O Chełmońskim — wspomnienia. W-wa 1932.
- Homolacs, K.** Wychowawcze znaczenie sztuki. W-wa 1938.
- Pieśni, staropolskie, religijne. Zeszyt IV. Kraków 1930.
- Landau, R.** Paderewski. W-wa 1935.
- Matejko. 1838—1893. Kraków 1938.
- Mazurek, S.** Balonem do stratosfery. W-wa 1938.
- Neher, F.** Die Erfindung der Photographie. Stuttgart 1938.
- Nestle, A.** Die musikalische Produktion im Kindesalter. Leipzig 1930.
- Radlińska, H.** Piosenki... Piosenki... W-wa.
- Wellek, A.** Das absolute Gehör u. seine Typen. Leipzig 1938.
- Wierzyński, K.** W garderobie duchów — wrażenia teatralne. Lwów.
- Wilczyński, B.** Moniuszko i sztuka muzyczna narodowa. W-wa 1874.
- Historia i krytyka literacka.**
- Bystron, J.** Literaci i grafomani z czasów Królestwa Kongresowego. Lwów 1938.
- Cedulska, E.** Kilka prostych uwag o Wyspiańskim. W-wa 1938.
- Elandt, B.** Sielanki Szymanowicza, jako dzieło sztuki. W-wa 1938.
- Fik.** Rodowód społeczny literatury polskiej. W-wa 1938.
- Górski, K.** Literatura polska, cz. I i II. Lwów 1938.
- Jętkiewiczowa, Z.** Adam Asnyk. (W 100-lecie urodzin). W-wa 1938.
- Kołaczkowski, S.** R. Wagner jako twórca dramatu. W-wa 1931.
- Kotarbiński, L.** Ze wspomnień o Asnyku. W-wa 1938.
- Latawiec, C. C. K.** Norwid i jego czasy. Poznań 1938.
- Nadolski, B.** Rozkwit literatury narodowej w 16 w. Lwów 1938.
- Orzeszkowa, E.** Listy. Tom II, cz. 2. W-wa 1938.
- Penew, B.** Literatura bułgarska do r. 1878. Warszawa 1938.
- Pigoń, S.** Na drogach i manowcach literatury ludowej. Lwów 1939.
- Rocznik literacki. Tom VI. — 1937. W-wa 1938.

Słowacja i Słowacy T. II — dzieje i literatura. Kraków 1938.

Valentin, A. Henryk Heine. W-wa 1938.

Geografia i podróże.

David-Neil, A. Mistycy i cudotwórcy Tybetu. W-wa 1938.

Ficińska, M. 20 lat w Paranie. W-wa 1938.

Hirschler, J. Ze Lwowa do Liberii. Lwów 1938.

Irwin, D. — O. Brien, J. Samotnie przez pustynie lodowe W-wa 1938.

Johnson, M. Congorilla — kraina karłów i goryli. W-wa 1938.

Katz, R. Żniwo wędrówek. W-wa 1938.

Kudłaniec, A. Odkrycia geograficzne. Lwów 1938.

Kuncewiczowa, M. Miasto Heroda. W-wa 1939.

Łopalewski, T. Między Niemnem a Dźwiną. Poznań 1938.

Małomorski, K. Szlakiem dawnych dziejów. W-wa 1930.

Mapa drogowa i turystyczna Województwa Wileńskiego. Wilno 1938.

Owl, Grey — Ludzie z ostatniej Granicy. W-wa 1939.

Perkitny, T. Z setką złotych naokoło świata. W-wa 1938.

Przewodnik po okolicach Mickiewiczowskich i Rejtanowskich z. Nowogródzkiej. Baranowice 1938.

Skarbak-Peratiatkiewicz, H. Indie wczoraj i dziś. W-wa 1938.

Smythe, F. Obóz Szósty — dzieje wyprawy na MOUNT EWEREST w r. 1933. W-wa 1938.

Szczepański, A. Drapacze i śmietniki. W-wa 1933.

Zydlar, M. Urlop na wodzie. Lwów 1938.

Historia i pamiątki.

Baranowski, W. Rozmowy z Piłsudskim. 1916—1931.

Bartoszewicz, J. Zamek Bialski. Lwów. 1881.

Bertrand, L. Ludwik XIV. Poznań.

Bujwid, O. Wspomnienia Żułowskie. Kraków 1938.

Cooper, D. Talleyrand. W-wa 1937.

Czarnowski, J. Kultura. W-wa 1938.

Dubnow, S. Historia żydów. Kraków 1939.

Hackett, F. Henryk VIII. W-wa 1939.

Ludwig, E. Franklin D. Roosevelt. W-wa 1939.

Mann, Z. Stanisław August na Sejmie Ostatnim. W-wa 1938.

Manteuffel, T. Feodalizm. Lwów 1938.

Papée, S. XX lat Rzeczypospolitej Polskiej. 1918—1938. Lwów 1938.

Piętnastolecie L. O. P. P. — praca zbiorowa. W-wa 1938.

Popowska, M. Rys dziejów Kartuzji Bereskiej w latach 1648—1831. Wilno 1938.

Radliński, J. Mój żywot. Luck 1938.

Sanguszkowa, K. Roman Sanguszko... W-wa 1927.

Serejski, M. Narodziny średniowiecznej Europy. Lwów 1938.

Strachey, L. Kr. Elżbieta i Hr. Essex. W-wa 1937.

Thompson, J. Robespierre. Tom I i II. W-wa 1937.

Wawrzakowicz, E. i Klink, J. Walczący Lwów w listopadzie 1918. Lwów 1938.

Wojciechowski, S. Moje wspomnienia, tom. I. Lwów 1938.

Zatorski, W. Czyngis-Chan. W-wa 1939.

Zułów wczoraj i dzisiaj. W-wa 1938.

Żytkowicz, L. Rządy Repnina na Litwie w latach 1794—97. Wilno 1938.

Żywczyński, M. Papiestwo i Papięże Średniowiecza. Lwów 1938.

Dział ogólny.

Dobrowolska, H. Technika czytania a czytelnictwo. W-wa 1938.

Fango, L. The Library in the School. Chicago 1933.

Katalog Centr. Biblioteki Pedagog. Kur. O. Szk. Lubelskiego, cz. I—II. Lublin 1933 i 1937.

Konopka, K. Jak urządzać Biblioteki. Kraków 1925.

Mission sociale et intellectuelle des bibliothèques populaires. Paris 1937.

Radlińska, H. Książka wśród ludzi. Wyd. 3-e. Lwów 1938.

Wojciechowski, K. Systematyczne rozpowszechnianie czytelnictwa. W-wa 1938.

Szkolne Schronisko Wycieczkowe w Wilnie

C Z Y N N E P R Z E Z C A Ł Y R O K.

Schronisko wyposażone jest w łóżka z materacami i pościelą.

Opłaty za noclegi następujące: dorośli za dobę = 1 zł,
młodzież szkolna = 50 gr.

Zgłoszenia należy kierować:

Szkolne Schronisko Wycieczkowe w Wilnie:
ul. Królewska, Ogród po-Bernardyński, b. lokal Klubu Szlacheckiego, tel. 19-92

CENTRALNA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA

PRZY

Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego
w Wilnie

UL. KRÓLEWSKA 9-1

OTWARTA JEST CODZIENNIE

(prócz świąt uroczystych i pierwszego powszedniego dnia każdego miesiąca)
od 11-ej do 13-ej i od 17-ej do 20-ej w niedziele od 11-ej do 13-ej.

Biblioteka posiada około 32000 tomów dzieł ze wszystkich dziedzin wiedzy, specjalnie z zakresu pedagogiki. O świeżo nabytych książkach Biblioteka zawiadamia za pośrednictwem Dziennika Urzędowego Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

Abonament miesięczny wynosi 1 zł. Ucząca się młodzież korzysta ze znacznych zniżek.

Czytelnia posiada 170 czasopism pedagogicznych i innych w języku polskim i obcych.

Nauczycielom zamiejscowym Biblioteka wysyła książki pocztą po uzyskaniu gwarancji od Dyrekcji, Kierownictwa Szkoły lub Inspektoratu Szkolnego. Koszta przesyłki opłaca wypożyczający tylko przy zwrocie książki.

Zamiejscowi Czytelnicy korzystają z 50% zniżki od opłaty pocztowej. W tym celu należy wypełnić następujące warunki: na paczce prócz dokładnego adresu Biblioteki, imienia i nazwiska oraz adresu nadawcy — napisać „Książki” i „zwykła”. Na adresie zaś pomocniczym blankietu przekazowego w rubryce p. t. zawartość paczki — napisać „książki”, a w rubryce następnej p. t. rodzaj opakowania — „zwykła”. Na odwrotnej stronie blankietu w rubryce p. t. zarządzenia nadawcy — napisać imię, nazwisko i adres nadawcy. (Dziennik Taryf z dnia 23.XII 1936, Nr 16 Zarządzenie Min. Poczt. i Tel. z dnia 17.XII 1936 r. § I. p. 1936-4).

Adres Redakcji i Administracji: Wilno, Wolana 10, Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

Prenumerata roczna Dziennika Urzędowego wynosi 6 złotych, półrocznie 3 zł, kwartalnie 1 zł 50 gr. Cena numeru pojedynczego—60 gr. Należność należy wpłacać wyłącznie na konto czekowe P. K. O. nr 703004.

CENA OGŁOSZEŃ: cała strona zł 80, $\frac{1}{2}$ str.—zł 45, $\frac{1}{4}$ str.—zł 25, $\frac{1}{8}$ str.—zł 15.

Tłoczono z polecenia Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego
w Drukarni Artystycznej GRAFIKA, Wilno, Tatarska 22, telefon 13-69.

